

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота

з теми:

**«Використання прийомів мнемотехніки на логопедичних
заняттях з дошкільниками з порушеннями мовлення»**

Виконала здобувачка
2 курсу групи SoL2-M24z
ОП Спеціальна освіта (Логопедія)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія
Оксана ХРУПАЛО

Науковий керівник:
Юлія ГАЛЕЦЬКА,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:
Олена ЧОПК,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри спеціальної та інклюзивної
освіти

Кам'янець-Подільський - 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ	
МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ	3
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ПРИЙОМАМИ МНЕМОТЕХНІКИ .	7
1.1. Проблема розвитку мовленнєвої активності у дошкільників з порушеннями мовлення.....	7
1.2. Формування мотивації до комунікації у дошкільників з порушеннями мовлення.....	12
1.3. Використання мнемотехніки як засобу розвитку мовлення дошкільників з порушеннями мовлення.....	16
Висновок до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ НА ЛОГОПЕДИЧНИХ	
ЗАНЯТТЯХ ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ	25
2.1. Дослідження рівнів сформованості мовленнєвої активності дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.....	25
2.2. Програма розвитку мовлення дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення за допомогою прийомів мнемотехніки	33
2.3. Аналіз результатів проведення логопедичних занять із застосуванням мнемотехнік	43
Висновок до другого розділу.....	47
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах головною метою дошкільної освіти є створення сприятливих передумов для всебічного розкриття індивідуального потенціалу дитини відповідно до її вікових особливостей. Мовленнєвий розвиток виступає однією з ключових складових формування особистості в дошкільному віці. Кожна дитина має оволодіти вмінням змістовно, граматично правильно й послідовно висловлювати власні думки, що потребує активного використання мовлення у щоденному спілкуванні.

Саме мовленнєва активність забезпечує реалізацію головної – комунікативної – функції мови. Нині питання розвитку мовлення набуває особливої актуальності, адже сучасне інформаційне середовище, насичене цифровими технологіями, поступово витісняє живе спілкування. Діти дедалі частіше взаємодіють не з людьми, а з комп'ютерами, телевізорами, планшетами чи телефонами. Брак спілкування між батьками та дітьми, а також ігнорування мовленнєвих труднощів з обох сторін призводить до збільшення кількості дошкільників із порушеннями мовлення.

Такі порушення ускладнюють процес спілкування, негативно позначаються на розумовій діяльності, емоційному стані дитини, обмежують засвоєння понять і мовленнєвих зразків, знижують рівень мовленнєвої активності. Як наслідок, дитячі висловлювання стають короткими, одноманітними, містять багато повторів і пауз; діти часто не створюють власних розповідей, а лише наслідують почуті, маючи при цьому обмежений словниковий запас. Сучасні наукові дослідження свідчать, що проблема формування мовленнєвої активності у дітей дошкільного віку має комплексний характер (А. Арендарук, Н. Базима, Н. Ільїна, К. Крутій, І. Мартиненко, Ю. Рібцун та ін.).

Процес розвитку мовленнєвої активності відображає не лише особливості становлення мовлення, а й загальний психічний розвиток дитини,

адже він виступає важливим показником рівня мовленнєвої культури особистості та розвитку основних психічних процесів — мислення, пам'яті, уваги тощо.

Оволодіння зв'язним монологічним мовленням має суттєвий вплив на формування загального мовленнєвого розвитку та виховання дітей старшого дошкільного віку, а також є однією з необхідних умов успішного навчання у школі (Н. Базима, А. Богуш, М. Вашуленко, О. Літвінова, І. Мартиненко та ін.).

Цілеспрямований розвиток мовлення дошкільників вимагає використання ефективних педагогічних технологій. Однією з таких сучасних методик є мнемотехніка, яка позитивно впливає на формування зв'язного монологічного мовлення, а також удосконалює граматичну й фонетичну сторони мовлення дітей. У працях сучасних науковців мнемотехніка розглядається як система методів і прийомів, що допомагає дитині запам'ятовувати нову, необхідну й складну інформацію, водночас розвиваючи пам'ять. Як зазначають А. Чумаченко та Л. Гавриліна, мнемотехніка передбачає перетворення інформації в різні образи — слухові, зорові, графічні — та асоціації, сприяючи розвитку пам'яті, інтелекту, уваги й мовлення дітей дошкільного віку.

Актуальність використання мнемотехніки у формуванні мовленнєвої активності старших дошкільників із порушеннями мовлення полягає в її науковій обґрунтованості та практичній ефективності. Прийоми символізації полегшують і пришвидшують процес засвоєння нового матеріалу, стимулюють інтерес до пізнавальної діяльності. Завдяки використанню текстових аналогій діти вчаться виділяти головне, систематизувати та зіставляти нові знання.

Застосування зображувальних модифікацій у мнемотехніці активізує розумові процеси дошкільників, сприяє розвитку зорової та образної пам'яті, асоціативного й метафоричного мислення, уваги, уяви та зв'язного монологічного мовлення.

Прийоми мнемотехніки істотно розширюють світогляд дітей, урізноманітнюють способи пізнання навколишнього світу, розвивають творчість і фантазію. Водночас у дітей формується впевненість у собі та бажання створювати й розповідати власні історії.

Об'єкт дослідження: логопедична робота з дітьми із ЗНМ.

Предмет дослідження: використання прийомів мнемотехніки на логопедичних заняттях з дошкільниками із ЗНМ.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити особливості використання прийомів мнемотехніки на логопедичних заняттях з дошкільниками із ЗНМ.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування мовленнєвої активності за допомогою прийомів мнемотехніки.
2. Визначити рівні сформованості мовленнєвої активності дітей дошкільного віку з ЗНМ.
3. Розробити програму використання мнемотехнік для розвитку мовленнєвої активності дошкільників із ЗНМ.
4. Дослідити ефективність корекційної роботи із застосуванням мнемотехнік у розвитку мовленнєвої активності дошкільників із ЗНМ.

Методи дослідження: теоретичні методи (порівняння, бібліографічно-описовий метод, узагальнення), емпіричні методи (аналіз документації, спостереження, бесіда, експеримент (констатувальний та формувальний), статистичний метод (кількісні показники).

Практичне значення наукової роботи. Результати дослідження можуть бути використані на практиці фахівцями, які працюють в ЗДО з дітьми з порушеннями мовлення. Окремі матеріали дослідження можуть використовуватися логопедами, здобувачами для подальшого вивчення даної тематики.

Апробація результатів дослідження. Основні результати кваліфікаційної роботи магістра обговорювались на науковій конференції

студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. За результатами дослідження опубліковано наукову статтю.

Експериментальна база дослідження: ЗДО «Калинка» с. Гримайлів Тернопільської області.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 74 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ПРИЙОМАМИ МНЕМОТЕХНІКИ

1.1. Проблема розвитку мовленнєвої активності у дошкільників з порушеннями мовлення

У сучасній психолого-педагогічній літературі визначено низку теоретичних підходів до корекції порушень мовленнєвої активності, які розглядають мовлення як «складову цілісного розвитку дитини та важливий показник її готовності до шкільного навчання» [6, с.10–15; 13, с.5–16; 28, с.369–372 та ін.].

Більшість дослідників трактують мовленнєву активність як «властивість особистості або її діяльнісний стан, що виявляється у прагненні до різних видів мовленнєвої діяльності відповідно до індивідуальних мовленнєвих можливостей» [6, с.11].

Проаналізовані джерела свідчать, що кількість дітей із порушеннями мовлення останніми роками помітно зростає. Недостатній рівень мовленнєвого розвитку «негативно позначається на формуванні пам'яті, уваги, уяви, пізнавальної діяльності та сприйняття» [27, с.210].

Такі діти мають затримку у формуванні лексичних, фонематичних і граматичних компонентів мовлення, недосконало розвинені звукова та смислова сторони мовлення, що призводить до труднощів у побудові зв'язних висловлювань. Це, своєю чергою, «ускладнює спілкування з однолітками та дорослими, викликає проблеми у навчанні й соціальній адаптації, що робить мовленнєву активність надзвичайно важливою сферою психолого-педагогічних і психолінгвістичних досліджень» [46, с.288].

Як зазначають у своїх працях Н. Базима [3], А. Душка [27], О. Літвінова [42], М. Міщенко [52], О. Потапенко [55], А. Яковенко [72], у

дітей із порушеннями мовлення часто спостерігаються труднощі звукового оформлення та смислового програмування висловлювань, а також недоліки у розвитку логічних і тематичних операцій. Ці спостереження підтверджують наявність серйозної проблеми, що потребує цілеспрямованого втручання.

Отже, розвиток мовленнєвої активності дітей із порушеннями мовлення є провідним завданням логопедичної роботи, яке потребує тривалої, систематичної та комплексної взаємодії логопеда, батьків, вихователів і самої дитини. Це зумовлює необхідність ранньої діагностики мовленнєвих порушень та розроблення нових, ефективних підходів до їх подолання. С. Конопляста виокремлює у мовленні три основні функції, що забезпечують зв'язок людини із зовнішнім світом: комунікативну, регулювальну та пізнавальну. Найпершою формується саме комунікативна функція, оскільки вона є «базовою для взаємодії дитини з оточенням. Відповідно, дослідниця розглядає становлення й розвиток мовлення, а також мовленнєвої активності, з урахуванням вікових особливостей дітей» [39, с.40–42].

У сучасних наукових дослідженнях зазначається, що діти часто припускаються помилок під час складання розповідей — як за заданою темою, так і за однією чи серією картинок. У їхніх висловлюваннях спостерігається «порушення логічної послідовності, пропуски важливих деталей, повтори епізодів, а також труднощі у плануванні структури висловлювання» [3; 16; 20; 29; 42 та ін.].

Проведений аналіз наукової й спеціальної літератури дозволив визначити низку причин, що зумовлюють недостатній рівень мовленнєвої активності дітей 5–7 років із порушеннями мовлення:

- під час бесіди або складання розповіді за картинками чи серіями сюжетних зображень спостерігаються порушення зв'язності мовлення — діти зосереджуються на другорядних подіях, пропускають головні моменти, повторюють окремі епізоди;

- виникають труднощі у виборі мовних засобів та плануванні

послідовності висловлювань;

- у мовленні переважають прості речення, що знижує рівень змістовності та зв'язності висловлювання.

У зв'язку з цим зростає інтерес до авторських методик, спрямованих на дослідження рівня мовленнєвої активності дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Аналіз таких методик показав, що вони мають спільну структуру і, як правило, включають такі завдання:

- переказ знайомого або нового тексту (казки);
- складання розповіді за серією сюжетних картинок, розміщених у певній послідовності;
- створення розповіді за однією сюжетною картинкою;
- побудова висловлювання на основі власного досвіду дитини.

Єдиної загальноприйнятої методики для вивчення рівня розвитку мовленнєвої активності у дітей із порушеннями мовлення нами не виявлено. Для комплексного дослідження цього процесу необхідно оцінювати всі складові мовлення дошкільнят: звуковимову, лексичні та фонематичні процеси, граматичний лад і зв'язне мовлення.

Проблемі мовленнєвої активності та умовам її корекційного розвитку приділяється значна увага в сучасних логопедичних дослідженнях. Так, І. Мартиненко у своїх роботах описала закономірності формування навичок оповідання та дослідила механізми їх розвитку у дітей із загальними порушеннями мовлення [46–50]. Дослідження А. Загнітко та І. Домрачевої [31] дозволило детально простежити механізми порушення зв'язного висловлювання у дошкільників, що сприяє розробленню індивідуального корекційного маршруту для кожної дитини, з урахуванням специфіки її мовленнєвих порушень.

У працях Ф. Бацевича було встановлено «закономірності побудови дитиною зв'язних мовленнєвих висловлювань, включаючи формування значущих мовленнєвих відрізків (слів, речень, текстів) та моделювання власних висловлювань» [8]. Загалом у дітей 5–7 років із порушеннями

мовлення спостерігаються труднощі зі складанням переказу за серією картинок, навіть якщо їх попередньо розташувати в сюжетній послідовності.

Причини недостатнього розвитку мовленнєвої активності у дітей 5–7 років [24] можна розділити на дві групи:

1.Порушення операцій, що забезпечують смислову організацію тексту: передача основної ідеї тексту, встановлення часової послідовності подій на картинках, виявлення та розвиток теми повідомлення, підведення підсумку — усе це призводить до порушення смислової цілісності висловлювань.

2.Порушення операцій, що забезпечують лексико-синтаксичне оформлення мовлення: труднощі у побудові речень, виборі слів, застосуванні міжфразових зв'язок, що веде до порушення зв'язності мовленнєвого повідомлення.

Ми також провели аналіз підходів і методик, спрямованих на подолання недостатнього розвитку мовленнєвої активності у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

У наукових дослідженнях [33; 36] виділяють такі основні напрями роботи:

- формування та закріплення лексико-граматичних категорій;
- розвиток умінь впізнавати зв'язне повідомлення;
- навчання аналізу оповідання;
- вміння виділяти головне та складати повідомлення за планом;
- опанування навичок правильного лексичного та граматичного оформлення висловлювань;
- формування кінестетичної та кінетичної основи мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення;
- розвиток акустико-гностичної основи мовленнєвої діяльності;
- активізація мовленнєвої діяльності як засобу спілкування, включаючи використання контекстного мовлення в різних видах діяльності.

У різних джерелах описано широкий спектр методів і прийомів корекційно-логопедичної роботи, спрямованих на подолання порушень

зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку [41; 47]:

- бесіди та розповіді за серіями картин або за окремими картинками, перекази;
- відтворення сюжету за допомогою послідовних запитань, підготовлених логопедом;
- наслідування готових зразків мовлення;
- співбесіди за заздалегідь запланованою структурою до розповіді;
- запитання, що передбачають проведення порівняння;
- провокаційні запитання для стимулювання мовлення;
- порівняння мовлення дорослого та дитини;
- використання наочно сприйманих предметів як опори;
- демонстрація картинки-епізоду, що відповідає озвученому фрагменту;
- підбір картинок до окремих сюжетів із послідовним їх розташуванням та називанням розділів;
- вправи на закріплення навичок складання різних типів речень (через демонстрацію дій, за запитаннями, за сюжетом або за опорними словами);
- вправи з проблемними ситуаціями (порівняння розповіді з окремими словами з неї);
- ігри на переказ тексту із серією сюжетних картинок або без опори на них;
- ігри на створення невеликого вигаданого сюжету з подальшою активізацією мовлення.

Отже, аналіз отриманих даних показав, що недорозвинення мовлення є складним порушенням, при якому у дітей із нормальною слуховою функцією та інтелектом спостерігається пізнє формування мовлення, обмежений словниковий запас, дефекти вимови та словотворення. Уся корекційна робота з розвитку мовленнєвої активності у дошкільників із порушеннями мовлення повинна бути чітко спрямована на розвиток комунікативних навичок.

1.2. Формування мотивації до комунікації у дошкільників з порушеннями мовлення

Одним із ключових особистісних механізмів, що формується в дошкільному віці, вважається супідрядність мотивів, яка виникає на початку дошкільного періоду та поступово розвивається. Саме ці послідовні зміни мотиваційної сфери дитини пов'язують із початком формування її особистості.

Мотивацію мовленнєвої активності та механізми її розвитку у дітей дошкільного віку досліджували Н. Бабич [2; 5], О. Боряк [17], А. Єлік [29], М. Міщенко, О. Таран [52] та інші. Вчені одностайні в тому, що «мотивація мовлення визначає якість мовленнєвих висловлювань, сприяє ефективності мовленнєвої діяльності та забезпечує високий рівень її розвитку» [2; 17; 52].

Проблема мотиваційної складової мовлення дошкільників із порушеннями мовлення спеціально не вивчалася, проте низка досліджень, зокрема О. Білаш [10], О. Денисенко [25], Н. Ільїна [33], І. Мартиненко [47], А. Сляднева [65], приділяла увагу розвитку ігрових та пізнавальних мотивів, що сприяють підвищенню мовленнєвої активності.

Згідно з Т. Руденко, «процес оволодіння дитиною мовленням як засобом спілкування у перші роки життя проходить кілька послідовних етапів» [62, с.49-53].

На *першому етапі* дитина часто не розуміє мовлення дорослих і сама ще не вміє говорити, проте перебуває в умовах, що згодом забезпечать її повне оволодіння мовленням. У наукових джерелах цей період називають довербальним.

Другий етап, етап виникнення мовлення, характеризується переходом від повної його відсутності до початкової появи: дитина починає розуміти прості висловлювання дорослих і вимовляє свої перші активні слова.

Третій етап – етап розвитку мовленнєвого спілкування – триває приблизно до 7 років і охоплює період, коли дитина повністю опановує мовлення та поступово все досконаліше і різноманітніше використовує його для спілкування з дорослими [62].

Як зазначає Л. Трофіменко, «спілкування характеризується особливою потребою та спрямованістю, яка не зводиться до інших життєвих потреб дитини; воно проявляється в прагненні до оцінки та самооцінки, пізнання та самопізнання» [66, с.224].

На кожному етапі розвитку, говорячи про потребу дитини у спілкуванні, мається на увазі потреба в такій мовленнєвій участі дорослого, яка є необхідною та достатньою для виконання дитиною основних завдань, характерних для її віку. І. Мартиненко виділяє кілька етапів формування потреби дитини у спілкуванні з дорослим:

1. Потреба в увазі та доброзичливості дорослого – ця потреба є ключовою для забезпечення благополуччя дитини в перші шість місяців життя.

2. Потреба у співпраці або спільній участі дорослого – вона з'являється після того, як дитина опановує довільне хапання.

Потреба в шанобливому ставленні дорослого – формується на тлі пізнавальної діяльності, коли дитина прагне встановлювати невидимі взаємозв'язки у фізичному світі. Це проявляється у своєрідній співпраці з дорослим, наприклад, у спільному обговоренні явищ і подій навколишнього середовища.

Потреба у взаєморозумінні та співпереживанні дорослого – виникає через «інтерес дитини до людських стосунків і заснована на засвоєнні правил та норм взаємодії» [48, с. 343].

Вивчаючи мотиви розвитку особистості, можна стверджувати, що опанування мовленням у віці 2–3 років разом із наявністю соціальної мотивації відповідає мотиву як потребі. У цей період онтогенезу дитина активно прагне до спілкування, а мовлення стає засобом її взаємодії з довкіллям. Формується потреба у комунікації, пізнанні навколишнього світу та впливі на інших. І. Мартиненко підкреслює, що саме ця «потреба спонукає дитину до активного оволодіння мовленням, щоб висловлювати свої бажання, емоції та взаємодіяти з дорослими й однолітками» [46, с. 289].

Варто зазначити, що соціальна мотивація має значний вплив на навчально-мовленнєву діяльність дитини, оскільки саме вона визначає рівень інтересу та активності у процесі засвоєння мовлення.

Розвиток мовленнєвих умінь у ранньому віці значною мірою залежить від цілеспрямованого впливу дорослих, які створюють відповідні умови для формування комунікативних здібностей. У перші роки життя мовлення ще не є остаточно сформованим, тому його освоєння відбувається природним шляхом і значною мірою спирається на ігрову діяльність. Гра стає провідним засобом пізнання світу, взаємодії з оточенням та ефективним механізмом стимулювання мовленнєвого розвитку.

І. Мартиненко підкреслює, що взаємодія з дорослими є «ключовим компонентом соціальної мотивації, оскільки діти наслідують мовні зразки, переймають стиль спілкування, інтонацію, жести та міміку. Дорослі не лише навчають новим словам і мовним конструкціям, а й формують позитивне ставлення до мовлення як основного засобу комунікації» [48, с. 46]. Отже, мотиваційний механізм у навчально-мовленнєвій діяльності дітей раннього віку вибудовується завдяки емоційній підтримці, ігровим ситуаціям та активній участі дорослих у спілкуванні, що забезпечує успішний розвиток мовлення та комунікативних умінь. Соціальна мотивація є одним із провідних чинників, що спонукають дитину до спілкування та збагачення словникового запасу. Висока мотивація сприяє не лише швидшому опануванню мовленням, а й формуванню навичок взаємодії, які є необхідними для соціальної адаптації та подальшого навчання.

Стає зрозумілим, що у дітей із сформованим зв'язним мовленням легше простежити мотиваційну спрямованість їхньої мовленнєвої діяльності. Як зазначає Н. Луцан, «формування зв'язного мовлення безпосередньо залежить від пізнавальної активності дитини» [43, с.119].

На думку Л. Калуської, «пізнавальна активність старшого дошкільника сприяє розвитку у нього навчальної пізнавальної мотивації. Для цього важливо створювати такі умови та ситуації, в яких бажані мотиви й цілі

формується і розвиваються з урахуванням попереднього досвіду дитини, її індивідуальних особливостей та внутрішніх прагнень» [34].

Нерівномірне або уповільнене оволодіння мовними засобами рідної мови, за словами О. Гріньової та О. Грози, «не дозволяє дитині пройти всі етапи розвитку мовлення так, як це відбувається у дітей із нормальним мовленнєвим розвитком» [24, с.322].

Мотиваційна сфера дітей із порушеннями мовлення є особливо важливою і потребує детального дослідження, що має значення для розвитку як теорії, так і практики спеціальної психології та логопедії.

За результатами дослідження О. Літвінової, «вже на довербальному рівні, коли в дітей із нормою починають формуватися первинні інтенціональні потреби, у дітей із порушеннями мовлення лепет бідний або навіть відсутній. Потреба у спілкуванні у таких дітей настільки слабка, що вони задовольняють переважно біологічні потреби, а комунікативний мотив майже не проявляється» [42, с.343]. Комунікативна діяльність дітей із порушеннями мовлення тривалий час залишається обмеженою. У своїх дослідженнях І. Мартиненко підкреслює, що «у таких дітей порушений контакт із дорослими та однолітками» [46, с. 288]. Як зауважує А. Арндарук, «діти з мовними порушеннями не здатні чітко й правильно висловити думку. Перед мовленнєвим висловлюванням вони часто довго замовкають, і дорослий змушений або підказувати слово, або ставити додаткове запитання. Спостерігається великий інтервал між словами, дитина не може передати повноцінну інформацію та сформулювати повідомлення, що проявляється як мовна беспорядність у зв'язному висловлюванні. Мовленнєва активність таких дітей знижена, а мовленнєва компетентність майже не формується» [1].

Неясне мовлення дитини ускладнює її взаємини з оточенням і не сприяє активному розвитку мовленнєвої діяльності. А. Богуш зазначає, що «комунікативна функція мовлення тісно пов'язана з його узагальнювальною функцією» [11, с. 32]. Порушення комунікативної функції унеможливує

розвиток узагальнювальної функції, оскільки мовленнєві здібності дітей із порушеннями мовлення не дозволяють адекватно сприймати та розширювати інформацію під час спілкування.

Г. Васьківська підкреслює, що «затримка розвитку одного компонента, зокрема мовлення, спричиняє відставання розвитку іншого — мислення. Дитина не володіє відповідними до віку поняттями, узагальненнями та класифікаціями, їй важко аналізувати та синтезувати отриману інформацію» [20, с.35]. Дефекти мовленнєвого розвитку, як справедливо зазначає Н. Ільїна, «уповільнюють формування пізнавальної функції мови, адже мовлення перестає бути засобом передачі інформації, способом передачі соціального досвіду (знань, способів дій) та інструментом мислення. Дитина розуміє лише ту інформацію, яка пов'язана із знайомими предметами та людьми, що сприймаються наочно, у звичних для неї ситуаціях; часто для виконання розумових операцій їй необхідна наочна опора» [32, с.171].

Крім того, М. Бодарева [16, с. 131], А. Колупаєва [37, с. 224], О. Потапенко [55, с. 225] та Ю. Рібцун [60, с. 93] відзначають, що у дітей із порушеннями мовлення мовні засоби сформовані недостатньо, а розвиток комунікативної та узагальнювальної функцій мовлення суттєво відстає.

Таким чином, було теоретично обґрунтовано проблему розвитку мовленнєвої активності дошкільників із порушеннями мовлення, на яку значний вплив має мотивація до мовленнєвої діяльності.

1.3. Використання мнемотехніки як засобу розвитку мовлення дошкільників з порушеннями мовлення

Володіння зв'язним монологічним мовленням є найвищим досягненням у розвитку мовлення дитини. Воно охоплює опанування звукової сторони мови, словникового запасу та граматичної будови мовлення і тісно пов'язане з розвитком усіх його компонентів — лексики, граматики, фонематики. У зв'язному мовленні відображається логіка мислення дитини, її здатність осмислити сприйняте та правильно його висловити. За тим, як

дитина будує власні висловлювання, можна оцінити рівень її мовленнєвого розвитку [70, с.152].

У мовленні дітей старшого дошкільного віку часто спостерігаються проблеми:

- односкладові та бідні висловлювання;
- використання нелітературних слів та виразів;
- нездатність будувати монолог;
- відсутність логічного обґрунтування тверджень і висновків, а також навичок культури мовлення;
- нечітка дикція.

Тому процес навчання має будуватися через цікаві та розвивальні завдання і форми роботи.

Мнемотехніка являє собою «систему методів і прийомів, що сприяють ефективному засвоєнню дітьми знань про об'єкти природи та навколишній світ, запам'ятовуванню структури розповіді, збереженню та відтворенню інформації, а також розвитку мовлення» [74, с. 182]. У педагогіці мнемотехніку називають по-різному: сенсорно-графічні схеми, предметно-схематичні моделі, блоки-квадрати, колажі, схеми складання розповіді.

Ця технологія має наукову основу і ґрунтується на уявленні про складну й активну природу процесів запам'ятовування, що залучають численні ділянки мозкової кори, які працюють узгоджено. Це відкриває широкі можливості для ефективного засвоєння віршів, текстів, переказу прослуханих чи прочитаних оповідань. Опанування прийомами роботи з мнемотехнікою дозволяє значно скоротити час навчання та одночасно вирішує такі завдання:

- розвиток основних психічних процесів — пам'яті, уваги, образного мислення та мовлення;
- перекодування інформації, тобто перетворення абстрактних символів у наочні образи;
- розвиток дрібної моторики рук під час часткового або повного

графічного відтворення матеріалу.

Особливу увагу слід приділяти навчання дітей послідовності роботи з мнемотаблицями [68, с. 30-35]:

1. Ознайомлення з таблицею та аналіз того, що на ній зображено.
2. Перекодування інформації — перетворення абстрактних слів на наочні образи.
3. Розповідь за темою, переказ казки або читання вірша з опорою на символи.
4. Робота з мнемотаблицями допомагає дітям виділяти ключові ознаки предметів або їхніх взаємозв'язків, фіксувати отриману інформацію у зрозумілій схематичній формі, легко відтворювати текст, описувати сюжет, використовувати в мовленні виразні засоби та конструкції, логічно будувати речення.

При цьому важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини. Мнемотаблиці можна застосовувати для складання описових розповідей про іграшки, посуд, одяг, овочі та фрукти, птахів, тварин, комах. Вони допомагають дітям самостійно визначати головні властивості предмета, встановлювати послідовність викладу ознак та збагачують словниковий запас. Мнемотехнічні схеми допомагають дітям упорядковувати матеріал і систематизувати знання, виконуючи роль наочного плану для побудови розповіді. Вони сприяють розвитку логічності та послідовності мовлення, а також забезпечують його лексико-граматичне наповнення.

Аналіз наукових робіт логопедів-практиків показав, що більшість із них радять застосовувати мнемотехніку при заучуванні віршів. Суть прийому полягає в тому, що кожне слово або невелике словосполучення у вірші педагог або дитина відтворюють у вигляді малюнка. Таким чином, весь вірш схематично «замальовується», а потім дитина відтворює його з пам'яті, спираючись на графічні зображення. На початковому етапі надається готова схема, а пізніше діти створюють власні [57, с.40].

Мнемотехніку також можна застосовувати при роботі з художньою

літературою та навчанні складання оповідань. Разом із дітьми обговорюють текст, розглядають ілюстрації та відстежують послідовність за підготовленою мнемотаблицею відповідного твору.

Крім того, діти самостійно можуть створювати казки, користуючись знайомою моделлю та дотримуючись загальних принципів побудови сюжету.

Мнемотаблиці-схеми також можуть застосовуватися для:

- ознайомлення дітей із навколишнім світом;
- заучування віршів;
- переказу художніх творів;
- навчання складання оповідань;
- відгадування та загадування загадок;
- збагачення словникового запасу;
- вивчення складу числа;
- формування культурно-гігієнічних навичок;
- розвитку навичок самообслуговування;
- ознайомлення з основами безпеки життєдіяльності.

У дошкільній освіті застосовуються як навчальні, так і розвивальні мнемотаблиці [57, с.42-44].

Розвивальні мнемотаблиці орієнтовані на стимулювання основних психічних процесів: пам'яті, уваги, образного та логічного мислення. Дітям демонструють таблицю та пояснюють закодовану в ній інформацію, встановлюючи логічні зв'язки, кількісні й якісні характеристики. Після цього надається час для запам'ятовування таблиці, яку потім прибирають, і діти відтворюють її графічно за пам'яттю.

Навчальні мнемотаблиці можуть застосовуватися в будь-якій освітній сфері та забезпечують [74, с.186-187]:

- більш ефективного запам'ятовування матеріалу за лексичними темами;
- полегшення навчання розповіді, грамоти та правильної звуковимови;

- спрощення диференціації звуків;
- сприяння формуванню елементарних математичних уявлень;
- ознайомлення дошкільнят із природою;
- розвиток культурно-гігієнічних навичок;
- формування уявлень про небезпечні ситуації та способи поведінки в них;
- стимулювання пізнавально-дослідницької діяльності;
- ознайомлення з довкіллям;
- удосконалення навичок зображення дітей;
- розвиток творчих здібностей;
- формування початкових уявлень про здоровий спосіб життя;
- покращення вмінь і навичок у основних видах руху, фізичних вправах та активності в самостійній руховій діяльності.

Перебудова мнемічних процесів у дитячому віці полягає в тому, що дитина поступово навчається ставити перед собою свідомі цілі — запам'ятати інформацію та відтворити її — і прагне їх досягти. Перехід від мимовільної пам'яті до довільної не відбувається миттєво, а проходить через два основні етапи. На першому етапі дитина виділяє й усвідомлює мнемічну мету, на другому — формує відповідні дії та операції для її досягнення. Спочатку методи запам'ятовування і пригадування досить примітивні: повторення завдання за дорослим, шепітне промовляння матеріалу, дотик до картинок, їхнє переміщення в просторі, а під час відтворення — повернення до вже згаданих елементів.

Предметно-схематичні моделі мнемотехніки, які застосовуються для розвитку мовленнєвої активності дошкільнят із порушеннями мовлення, мають відповідати певним вимогам:

- яскраво та наочно передавати властивості предметів і взаємозв'язки між ними, що підлягають засвоєнню;
- бути простими для сприйняття та легкими у створенні;
- забезпечувати атмосферу творчості та свободи, щоб кожна дитина

могла створити власну модель відповідно до свого уявлення та мислення.

Ознайомлюючи старших дошкільників із мнемотаблицями, доцільно дотримуватися певного алгоритму роботи з моделями:

Перший етап – введення елементів схем та символів.

Другий етап – використання опорних схем і символів у різних заняттях і видах діяльності, щоб дитина не «звикала» застосовувати символ лише в одній ситуації, адже символ має універсальний характер.

Третій етап – ознайомлення з запереченнями (наприклад: не великий, не круглий, не їстівний).

Четвертий етап – поєднання символів і читання ланцюжків символів.

П'ятий етап – самостійний пошук дітьми зображень, які символізують певні властивості або ознаки.

Шостий етап – розгляд мнемотаблиць та аналіз того, що на них зображено.

Сьомий етап – перекодування інформації, тобто перетворення абстрактних символів на образи.

Восьмий етап – після перекодування здійснюється переказ казки або розповідь за заданою темою.

1) *Мнемотаблиця для вивчення вірша.*

Використання опорних малюнків для заучування віршів робить заняття цікавими та перетворює їх на гру. Цей метод особливо ефективний для старших дошкільників, оскільки у дітей цього віку переважає наочно-образна пам'ять, а запам'ятовування відбувається переважно мимовільно. Збережений зоровий образ, який супроводжує прослуховування вірша з малюнками, значно полегшує і пришвидшує запам'ятовування тексту.

Спершу дорослий підбирає вірш і відповідні опорні малюнки, бажано по одному на кожен рядок. Картинки повинні бути яскравими та легко впізнаваними. Під час читання вірша вони виставляються на дошку, а після прослуховування діти відтворюють текст за допомогою опорних малюнків.

На пізніших етапах роботи заучування здійснюється наступним чином:

дорослий добирає вірш, кодує його за допомогою символів і виразно читає дітям, схематично відображаючи текст через малюнки. Потім текст відтворюється спільно з дорослим за малюнками, після чого діти можуть читати вірш хором, групами або по черзі. Таблиця з малюнками залишається на видному місці протягом дня, що дозволяє дітям самостійно повторювати текст та розповідати його один одному.

Етапи роботи з мнемотаблицею для вивчення вірша:

- Дорослий пояснює значення складних слів, дитина їх повторює.
- Дорослий повністю читає вірш з виразністю.
- Повідомляється, що вірш потрібно буде вивчити напам'ять; після цього дорослий повторно читає його, використовуючи мнемотаблицю як опору.
- Дорослий ставить запитання за змістом вірша, допомагаючи дитині усвідомити його основну думку.
- Дорослий читає по рядку, дитина повторює кожен рядок, користуючись мнемотаблицею.
- Дитина відтворює вірш самостійно, спираючись на мнемотаблицю.

2) Мнемотаблиця для переказу тексту.

На перших етапах навчання переказу доцільно використовувати ілюстровану наочність та опорні картинки, а згодом ілюстрації замінюють умовними схемами, що допомагають дітям формувати план переказу. На більш пізніх етапах можна застосовувати більш прості малюнки-схеми, які створюють самі дошкільники.

Етапи роботи з мнемотаблицею для того, щоб переказувати текст:

- Дорослий пояснює значення складних слів, дитина їх повторює.
- Дорослий читає текст, демонструючи сюжетну картину.
- Обговорення змісту тексту з дитиною.
- Повторне читання тексту дорослим з установкою на переказ за опорою мнемотаблиці.
- Дитина переказує текст, користуючись мнемотаблицею.

3) Мнемотаблиці для повторення та вивчення слів.

Дітям пропонують мнемотаблицю на певне слово за визначеною лексичною темою. Цей прийом бажано використовувати не лише для розширення словника асоціацій, а й розвивати логічне мислення, пам'ять дошкільників. Це сприяє розвитку зв'язного мовлення, оскільки діти повинні пояснювати, чому той чи інший предмет розміщено у певній клітинці. Крім того, метод розвиває дрібну моторику, адже потрібно швидко схематично зобразити предмет. На початковому етапі таблицю заповнює дорослий разом із дітьми (дорослий на дошці, діти – у своїх зошитах), а на наступних етапах діти працюють самостійно. Коли навичка освоєна, можна запропонувати дітям самостійно скласти мнемотаблицю на одне зі слів лексичної теми.

Опишемо роботи з мнемотаблицею щодо слів:

1. Розглянути мнемотаблицю.
2. Перекодувати інформацію.
3. Відтворити таблицю за пам'яттю.

Особливість мнемодоріжки полягає в тому, що до кожного слова речення підбирається відповідна картинка. Використовуючи мнемодоріжку для відповіді на запитання дорослого, дитина вчиться дотримуватися правильного порядку слів у реченні, граматично правильно його формулювати та відповідати повними реченнями.

Висновок до розділу 1

Сучасна психолого-педагогічна література визначає основні теоретичні підходи до корекції порушень мовленнєвої активності, які відображають цілісний розвиток дитини та є важливим показником її готовності до засвоєння шкільної програми.

Мовленнєву активність більшість науковців розглядає як властивість людини або стан її діяльності, що проявляється в прагненні до різноманітної мовленнєвої діяльності відповідно до наявних мовленнєвих можливостей.

Ми проаналізували підходи та методики подолання недостатньо розвиненої мовленнєвої активності у дітей дошкільного віку з порушеннями

мовлення. Результати дослідження свідчать, що недорозвинення мовлення являє собою складний мовленнєвий розлад, при якому у дітей із нормальним слухом та інтелектом спостерігається пізнє формування мовлення, обмежений словниковий запас, дефекти вимови та словотворення. Корекційна робота з розвитку мовленнєвої активності у дошкільнят із порушеннями мовлення повинна мати чітку комунікативну спрямованість.

Особливу увагу слід приділяти мотиваційній сфері дітей із порушеннями мовлення. Дослідження мотивації є перспективним напрямом для розвитку як теоретичних, так і практичних аспектів спеціальної психології та логопедії.

Мнемотехніка — це система методів і прийомів, що сприяє ефективному засвоєнню дітьми знань про особливості природних об'єктів та навколишнього світу, полегшує запам'ятовування структури розповіді, збереження та відтворення інформації, а також стимулює розвиток мовлення. У педагогічній практиці мнемотехніку називають по-різному: сенсорно-графічними схемами, предметно-схематичними моделями, блоками-квадратами, колажем або схемою складання розповіді.

Ця технологія має міцну теоретичну основу й ґрунтується на розумінні складної та активної природи процесів запам'ятовування, які задіюють різні ділянки мозкової кори, що працюють узгоджено. Завдяки цьому мнемотехніка відкриває широкі можливості для більш ефективного заучування віршів, текстів, переказів прослуханого чи прочитаного матеріалу.

У теоретичній частині дослідження ми змогли обґрунтувати проблему розвитку мовленнєвої активності дошкільнят із порушеннями мовлення та показати, що на неї впливає мотивація мовленнєвої діяльності. Ми довели, що впровадження мнемотехніки в освітній процес та режимні моменти підвищує ефективність засвоєння нової інформації, сприяє розвитку комунікативних і пізнавальних здібностей, творчого, логічного та образного мислення, а також стимулює мовленнєву активність дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення, підвищуючи їхню впевненість у власних можливостях.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ НА ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ

2.1. Дослідження рівнів сформованості мовленнєвої активності дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення

Експериментальне дослідження рівнів розвитку мовленнєвої активності дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення проводилося на базі ЗДО «Калинка» с. Гримайлів Тернопільської області. Ми досліджували дітей групи «Джерельце» (16 осіб у віці 6 років).

Отримання дошкільної освіти здійснюється за спеціально розробленими програмами та методиками, створеними на основі Базового компонента дошкільної освіти центральним органом виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику у сфері освіти, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, відповідальним за формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Додаткові освітні послуги, що не передбачені Базовим компонентом дошкільної освіти, можуть надаватися лише за згодою батьків або осіб, які їх замінюють. Фінансування таких послуг здійснюється за рахунок коштів батьків (осіб, які їх замінюють), а також фізичних чи юридичних осіб на підставі угоди між батьками (або особами, які їх замінюють) та закладом дошкільної освіти, із дотриманням гранично допустимого навантаження на дитину (ст. 23 Закону України «Про дошкільну освіту»).

Наше дослідження проводилося з вересня по травень 2024-2025 навчального року та включало декілька етапів:

- 1 етап - розробка плану дослідження;
- 2 етап - діагностична робота;
- 3 етап - визначення шляхів розв'язання проблеми;
- 4 етап - формувальний етап дослідження;

5 етап - підсумкова діагностика і аналіз результатів.

У вересні та жовтні 2024 року ми проводили логопедичне обстеження (діагностика за А. Малярчук) [45].

Мета: дослідити специфіку загального розвитку мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення (ЗНМ III рівня).

Завдання: з'ясувати індивідуальні особливості формування мовленнєвої активності та окреслити напрями подальшої корекційної роботи.

В експериментальному дослідженні брали участь діти 8 дітей 6-7 років із ЗНМ III рівня та 8 дітей з нормотиповим мовленнєвим розвитком. Усі учасники дослідження з мовленнєвими порушеннями були зараховані до логопедичної групи за рекомендацією інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) із висновком «ЗНМ III рівня». У ході роботи було проаналізовано медичні та мовленнєві карти дітей, а також проведено бесіди з вихователями групи щодо труднощів, які виникають у роботі з дітьми, що мають порушення мовлення. Вихователі зазначили, що такі діти часто не проявляють мовленнєвої активності, схильні мовчати, виявляють низьку зацікавленість, незважаючи на те, що у більшості з них уже виправлені артикуляційні порушення.

Аналіз отриманих результатів дозволив зробити висновок, що у дітей спостерігається знижений рівень мовленнєвої активності. Під час спостереження фіксувався загальний емоційний стан дитини (позитивний, нестійкий або негативний).

На *другому етапі* дослідження вивчалася мовленнєва активність дітей у процесі ігрової та безпосередньо освітньої діяльності.

Діагностика мовлення в різних видах діяльності здійснювалася з урахуванням структури мовленнєвої активності, запропонованої Н. Базимою [5, с. 27–31].

У процесі дослідження було виділено такі компоненти мовленнєвої активності:

- кількість мовленнєвих реакцій у різних ситуаціях;
- вибір ігор чи занять, пов'язаних із мовленням;
- швидкість і точність добору слів та змістових елементів висловлювання;
- темп і правильність побудови синтаксичних конструкцій;
- реакція на дії або висловлювання інших учасників спілкування.

Для збору необхідних даних спостереження проводилися протягом одного тижня. За кожною дитиною здійснювалося не менше 2–3 спостережень: близько 25 хвилин під час безпосередньо освітньої діяльності та 15 хвилин — у процесі гри. Під час спостережень експериментатор не втручався в діяльність дітей, а лише фіксував їхні дії, частоту та особливості побудови висловлювань, а також загальний обсяг мовленнєвої продукції (кількість слів), виробленої за певний проміжок часу.

Додатково оцінювався рівень сформованості комунікативних умінь і навичок, що визначався під час спостережень за дітьми у різних ситуаціях спілкування з дорослими поза межами занять. У ході спостереження відмічалися такі показники:

- приводи до спілкування;
- частота мовленнєвих контактів із дорослими та однолітками;
- ситуації, у яких діти найчастіше проявляли мовленнєві реакції;
- характер і тривалість реакцій на мовленнєві впливи педагога;
- кількість мовленнєвих реакцій у різних ситуаціях;
- вибір ігор та занять, пов'язаних із мовленнєвою діяльністю;
- особливості взаємодії з однолітками під час гри (спільна гра чи гра поруч);
- характер мовленнєвого спілкування: частота діалогів, уживання ініціативних висловлювань (повідомлення, запитання, прохання про допомогу), застосування рольових реплік.

Аналізуючи дані спостережень, було визначено 3 групи дітей із різним

ступенем мовленнєвої активності (див. рис. 2.1.).

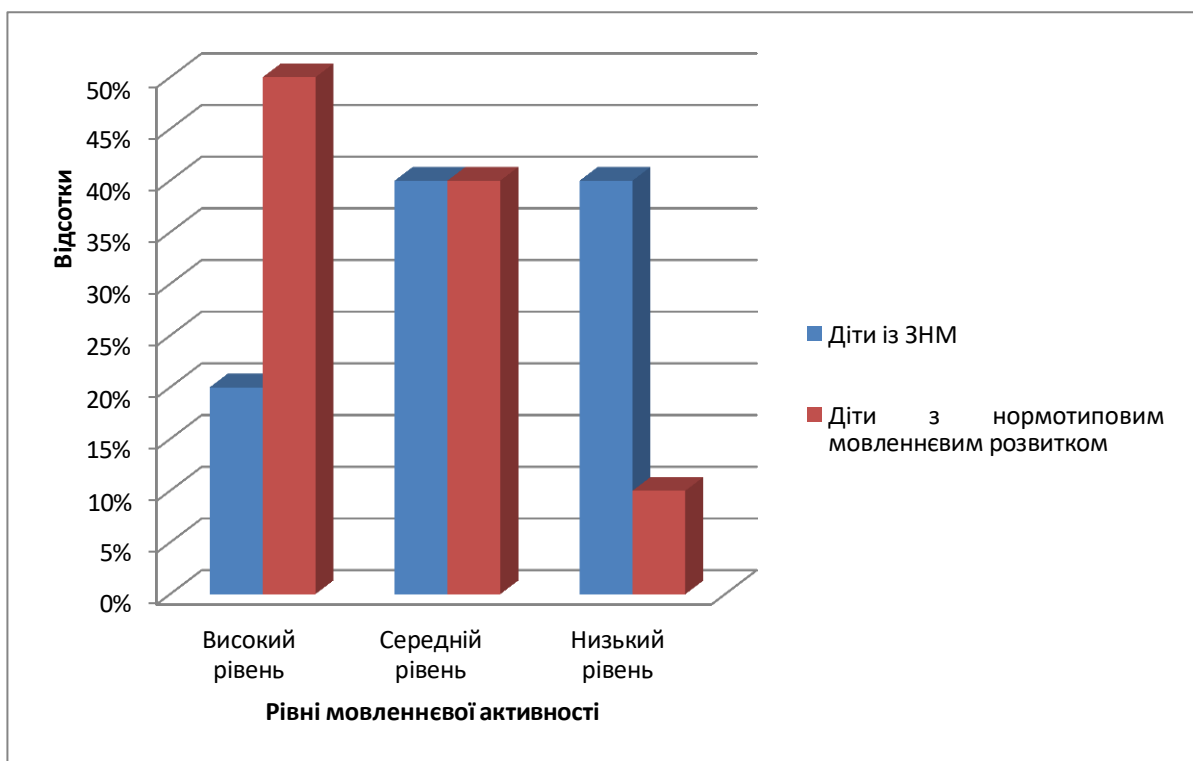

Рис. 2.1. Дослідження рівнів мовленнєвої активності (у дітей із ЗНМ III рівня та нормотиповим розвитком на 1 етапі дослідження)

Більшість дошкільників із ЗНМ виявляють низьку мовленнєву активність під час ігрової діяльності. Чотири з десяти дітей (40%) увійшли до першої групи, що свідчить про низький рівень активного використання мовлення.

Діти цієї групи за 15 хвилин самостійної гри в середньому вимовляли близько 14 слів. Вони переважно надають перевагу індивідуальним іграм (з ляльками, м'якими іграшками, машинками, мозаїкою, пазлами, конструктором). У процесі гри діти зазвичай мовчать або супроводжують свої дії короткими констатувальними висловлюваннями, що складаються з одного-двох-трьох слів. Часто обирають заняття, які не потребують мовленнєвих зусиль — малювання, допомогу у сервіруванні столів тощо.

Спостереження показали, що активність мовлення дітей з порушеннями мовлення варіативно виражена залежно від виду діяльності.

Результати відображені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

**Результати дослідження мовленнєвої активності дітей в ігровій,
навчальній та комунікативній діяльності**

Рівні мовленнєвої активності	Ігрова діяльність		Навчальна діяльність		Комунікативна діяльність	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Низький рівень (1 група)	4	40%	6	60%	4	40%
Середній рівень (2 група)	4	40%	3	30%	4	40%
Високий рівень (3 група)	2	20%	1	10%	2	20%

На заняттях під керівництвом вихователя ці діти здебільшого мовчазні, відповідають коротко, лише на прямі запитання дорослого, не проявляють ініціативи та схильні підкорятися інструкціям педагогів або однолітків.

Під час оцінювання комунікативних умінь і навичок було встановлено, що у вільній діяльності мовленнєві звернення до дорослих виникали переважно з таких приводів: прохання щось отримати, звернення по допомогу або скарга. Взаємодія між дітьми майже не спостерігалася — голосові та мовленнєві реакції виникали лише у конфліктних ситуаціях (наприклад, під час суперечки через іграшку).

Найменш чисельною виявилася третя група — до неї увійшли 2 дитини (20%). У середньому кожна з них під час спостереження вимовила близько 66 слів. Спостереження показали, що ці діти самі ініціюють тему гри, намагаються залучити до неї однолітків, виявляють активність і швидко реагують на дії чи висловлювання партнерів. Їхнє мовлення відзначається ініціативністю, містить як прості розгорнуті речення, так і складні синтаксичні конструкції.

У спілкуванні вони демонструють високий рівень мовленнєвої

активності: звертаються до дорослих і дітей із проханнями, запитаннями, повідомленнями. Віддають перевагу заняттям, що передбачають спільну діяльність. Під час навчальних занять діти піднімають руки для відповіді, іноді вигукують з місця чи перебивають інших. Їхні відповіді зазвичай повні та розгорнуті, хоча містять окремі елементи граматичної недорозвиненості. Діти охоче вступають у спілкування, активно його підтримують і намагаються залучити до розмови як дорослих, так і однолітків. Вони без особливих труднощів звертаються до незнайомих людей, прагнуть до взаємодії з оточенням і вирізняються бажанням привернути до себе увагу серед ровесників.

Рівень мовленнєвої активності дітей в ігровій діяльності та під час спілкування є приблизно однаковим, тоді як у навчальній діяльності він дещо нижчий. Отримані дані представлено на рис. 2.2.

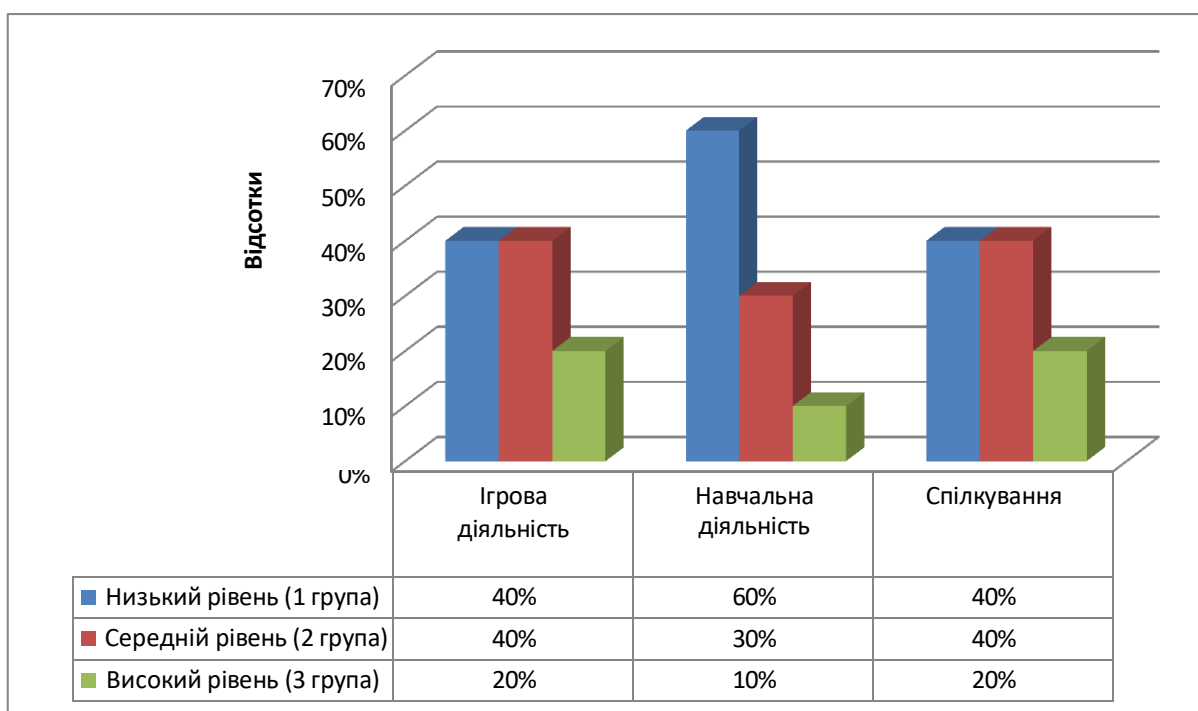

Рис. 2.2. Дослідження мовленнєвої активності під час різних видів діяльності

На рисунку показано, як відрізняється мовленнєва активність дітей з

однаковим мовленнєвим порушенням. Ми припускаємо, що отримані результати зумовлені індивідуально-типологічними особливостями дітей, зокрема рівнем їхньої соціальної активності. Це, своєю чергою, зумовлює потребу в подальших дослідженнях.

Загальновідомо, що під час будь-якої діяльності діти зазвичай спонтанно коментують свої дії, звертають увагу на труднощі, які виникають, або висловлюють емоційне ставлення до успіхів і невдач. Наші спостереження та аналіз отриманих даних свідчать, що діти з порушеннями мовлення під час різних видів діяльності використовують мовлення значно рідше, ніж їхні ровесники з нормальним мовленнєвим розвитком.

Порівняльний аналіз двох груп дітей показав, що обсяг висловлювань у дітей із ЗНМ III рівня майже вдвічі менший і становить лише 37% від загальної кількості проявів мовленнєвої активності (у дітей із нормою мовленнєвого розвитку — 63%).

Дошкільники з ЗНМ III рівня виявляють мовленнєву активність переважно у побутових ситуаціях, коли потребують допомоги або реагують на прохання допомогти, — у 47% випадків (для дітей із нормою мовленнєвого розвитку цей показник становить лише 10%).

Мовленнєва активність дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення рідше проявлялася у формі повідомлень — лише у 37% випадків (у дітей із нормальним мовленнєвим розвитком цей показник становив 72%). Звернення у вигляді запитань спостерігалися у 16% дітей із порушеннями мовлення (у дітей із нормою мовленнєвого розвитку — 18%).

Лише 18% мовленнєвих реакцій дошкільників із порушеннями мовлення переходили в діалог. При цьому такі діалоги, як правило, були короткими й обмежувалися кількома реченнями. Для порівняння, у дітей із нормально сформованим мовленням частота виникнення діалогів становила 45%, і вони відзначалися більшою повнотою та змістовністю.

Рольові висловлювання в дітей із порушеннями мовлення фіксувалися лише у 5% випадків мовленнєвої активності, тоді як у дошкільників із

нормотиповим мовленнєвим розвитком цей показник досягав 19%.

Одержані результати показано на рис.2.3.

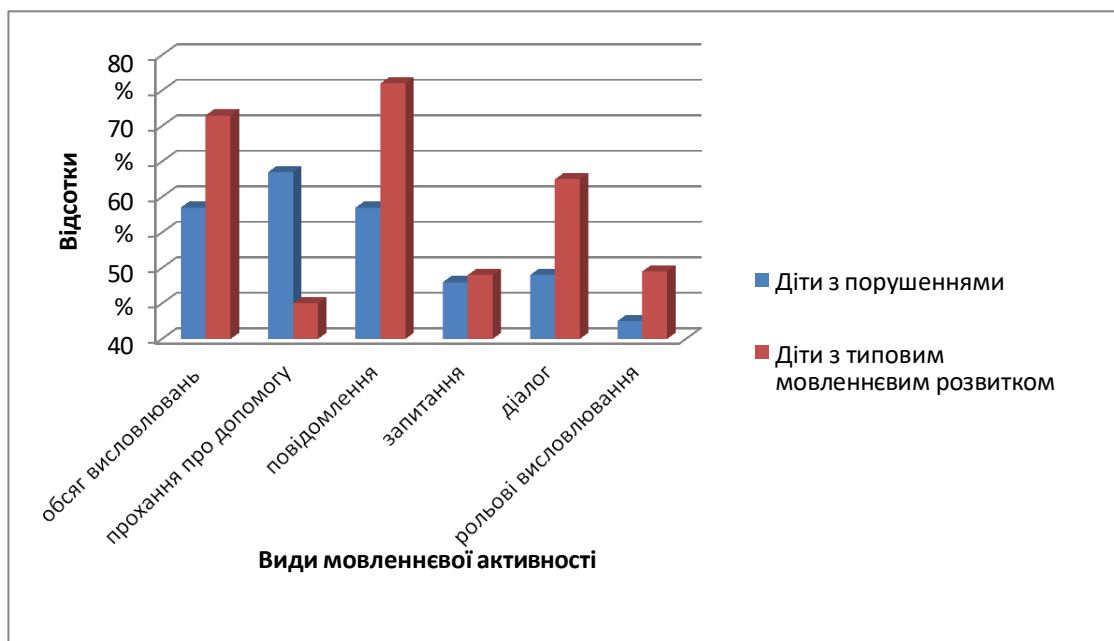

Рис.2.3. Порівняння видів мовленнєвої активності у дітей із ЗНМ та з нормотиповим мовленнєвим розвитком на 1 етапі дослідження

Спостереження показали, що спілкування дітей із ЗНМ з однолітками має переважно епізодичний характер. Більшість із них віддають перевагу індивідуальним іграм. Навіть коли діти грали разом, їхні дії часто залишалися незгодженими. Сюжетно-рольові ігри дошкільників із порушеннями мовлення здебільшого можна охарактеризувати як ігри «поруч», а не як спільну діяльність. Обговорення, пов'язані з грою, траплялися лише поодинокі.

На заняттях діти з мовленнєвими порушеннями зазвичай працювали самостійно. Під час виконання завдань, що вимагали спільної участі, випадки реальної співпраці були поодинокими — діти майже не взаємодіяли мовленнєво між собою.

Низький рівень потреби у мовленнєвому контакті, а також труднощі в ініціюванні та підтриманні комунікації свідчать про необхідність проведення

цілеспрямованої роботи, спрямованої на розвиток мовленнєвої активності старших дошкільників із порушеннями мовлення.

2.2. Програма розвитку мовлення дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення за допомогою прийомів мнемотехніки

Система корекційно-розвивальної роботи в цьому напрямі була створена з урахуванням основних положень, викладених у працях О. Білаш [10, с.12–15], О. Денисенко [25], К. Крутій [40], А. Чумаченка [68] та Г. Чепурного [67], і включала кілька взаємопов'язаних блоків, які реалізовувалися паралельно.

Перший блок був спрямований на активізацію діяльності дітей із ЗНМ ІІІ рівня. Його зміст передбачав розвиток невербальних засобів комунікації та емоційного самовираження, формування стійкої мотивації до спілкування, уміння встановлювати контакт з оточенням, а також розвиток упевненості у власних силах. Основу цього етапу становили ігрові вправи й етюди, спрямовані на сприйняття, переживання та вираження емоційних станів за допомогою міміки й пантоміміки.

Другий блок був орієнтований на розвиток компонентів мовленнєвої діяльності з використанням прийомів мнемотехніки, добір яких здійснювався з урахуванням особливостей групи на основі методичних рекомендацій А. Чумаченка та Г. Чепурного.

Третій блок мав на меті активізацію мовлення дітей у різних видах діяльності за допомогою мнемотехнічних засобів. Основними напрямками роботи стали моделювання ігрових ситуацій із розподілом ролей та активне використання запитально-відповідних конструкцій. Це сприяло формуванню готовності дитини до мовленнєвих дій, очікуваних у певних ситуаціях відповідно до заданої або самостійно обраної ролі.

Доцільність використання засобів мнемотехніки під час розвитку мовленнєвої активності є беззаперечною, оскільки в дошкільному віці мислення перебуває на етапі становлення, а провідним його типом залишається

наочно-образне.

Розвиток мовленнєвої активності із застосуванням мнемотехніки здійснюється за принципом поступовості — «від простого до складного». Логопед організовує роботу поетапно: спочатку використовуються мнемодоріжки, а згодом педагог переходить до роботи з мнемотаблицями.

Такі засоби, як опорні зображення, мнемодоріжки та мнемотаблиці, допомагають дітям будувати логічно послідовні висловлювання, активізують розумову діяльність, а також стимулюють роботу слухового й зорового аналізаторів, які нерідко виконують компенсаторну функцію.

Метою цього етапу дослідження було підвищення ефективності навчання дітей дошкільного віку із ЗНМ самостійному, зв'язному й граматично правильному мовленню, а також розвиток їхньої мовленнєвої активності засобами мнемотехніки.

У роботі було враховано такі принципи та підходи до застосування технології мнемотехніки:

Принцип розвивальної освіти, згідно з яким основною метою є гармонійний розвиток особистості дитини.

Принцип наукової обґрунтованості та практичної застосовності, відповідно до якого зміст роботи узгоджується з положеннями вікової психології та дошкільної педагогіки й може бути реалізований у практиці дошкільної освіти.

Підходи до роботи з технологією мнемотехніки:

Системний підхід — використання мнемотехніки як складової цілісної системи навчання й виховання.

Особистісно орієнтований підхід — урахування індивідуальних можливостей, потреб та інтересів кожної дитини.

Діяльнісний підхід — розвиток дитини відбувається у процесі активної діяльності: вона читає запропоновані педагогом схеми та таблиці, а також створює власні.

Діалогічний підхід — навчання здійснюється у формі живого діалогу

між педагогом і дитиною.

Культурологічний підхід — спрямований на розширення словникового запасу, розвиток зв'язного мовлення та формування граматично правильного мовлення.

Інформаційний підхід — дитина за допомогою схем і таблиць сприймає, осмислює та відтворює інформацію про навколишній світ.

Основні завдання логопеда під час занять із розвитку мовленнєвої активності засобами мнемотехніки:

- Закріплення та вдосконалення навичок мовленнєвого спілкування і комунікації.
- Формування вмінь будувати зв'язні монологічні висловлювання.
- Розвиток умінь здійснювати контроль і самоконтроль за побудовою власних висловлювань.
- Цілеспрямована стимуляція психічних процесів — сприйняття, пам'яті, уяви, мислення, що тісно пов'язані з формуванням навичок усного мовлення.
- Забезпечення поступового переходу від репродуктивних форм мовлення (з опорою на зразок) до самостійних висловлювань, а також від мовлення з опорою на наочність — до висловлювань, створених за власним задумом.

Опорні зображення, мнемодоріжки та мнемотаблиці сприяють тому, що діти можуть будувати логічно послідовні розповіді, активізують їхню пізнавальну діяльність, а також стимулюють роботу слухового й зорового аналізаторів, які нерідко виконують компенсаторну функцію.

Отже, робота із засобами мнемотехніки являє собою цілісну систему педагогічних умов, що забезпечують ефективний розвиток зв'язного мовлення у дітей завдяки використанню мнемотехнічних прийомів.

До таких умов належать:

Організаційні — визначають принципи та підходи до організації освітнього процесу, включаючи різні форми діяльності: спільну роботу

дорослих і дітей, а також самостійну діяльність дошкільників.

Програмно-методичні — охоплюють методичні рекомендації для вихователів, добірку мнемотаблиць і творчі завдання для дітей.

Технологічні — передбачають використання спеціальних засобів, методів і прийомів розвитку мовленнєвої активності за допомогою мнемотехніки.

Матеріально-технічні — створення збагаченого розвивального предметно-просторового середовища у старшій групі компенсального типу.

Соціокультурні — налагодження партнерської взаємодії з батьками вихованців.

Моніторингові — застосування діагностичного інструментарію (спеціальних методик) для оцінювання та контролю рівня мовленнєвої активності старших дошкільників із порушеннями мовлення.

Кадрові — участь кваліфікованих фахівців: учителя-логопеда та вихователів.

Гіпотезою дослідження стало припущення, що використання засобів мнемотехніки на практиці дозволить:

- привернути увагу педагогів і батьків до проблеми формування зв'язного мовлення у дошкільників із мовленнєвими порушеннями;
- підвищити мовленнєву активність дітей із порушеннями мовлення шляхом застосування мнемотехніки як графічно зафіксованої моделі розповіді, що допоможе сформувати в них уміння планувати зв'язні, розгорнуті висловлювання та сприятиме подальшій успішній адаптації й навчанню в закладах загальної середньої освіти (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2.

Співпраця із застосування прийомів мнемотехніки

Діти	Батьки	Педагоги
1. Підвищення самостійності дітей під час роботи над мовленнєвим висловлюванням.	1. Потреба у співпраці з ЗДО.	Підвищення професійної майстерності.
2. Складання різних типів оповідань за допомогою графічних аналогій	Підвищення зацікавленості батьків у розвитку мовленнєвої активності дітей	Підвищення інтересу до проблеми розвитку зв'язного мовлення через знайомство педагогів з прийомами мнемотехніки та їх практичним значенням у різних сторонах життя.
3. Поліпшення Показників зв'язності, послідовності, інформативності мовлення поряд із вираженими позитивними зрушеннями в лексико-граматичному оформленні розповідей (ускладнення структури речень, зменшення кількості помилок у їх оформленні).	Знайомство батьків з програмним змістом за розділом «Зв'язне мовлення» та роботою педагогів під час розв'язання цього завдання.	Впровадження в педагогічний процес досвіду роботи за даною проблемою (Формування практичних умінь щодо використання методу мнемотехніки в розвитку мовленнєвої активності старших дошкільників з порушеннями мовлення).
4. Розширення знань про характерні особливості предметів і явищ навколишнього світу.	Оволодіння батьками мнемотехнічними прийомами в роботі з дітьми.	

5. Формування артикуляційного праксису.	Розширення педагогічних знань батьків у питанні готовності дітей до школи.	
6. Розвиток психічних процесів (різних видів пам'яті, уваги, мислення).		

З урахуванням усіх визначених умов і чинників було розроблено перспективне планування цілеспрямованого використання мнемотаблиць у процесі безпосередньої освітньої діяльності. Планування здійснювалося відповідно до календарно-тематичного плану та на основі результатів діагностики мовленнєвої активності старших дошкільників із порушеннями мовлення.

Заняття з експериментальною групою дітей проводилися двічі на тиждень у першій половині дня, тривалістю 30 хвилин, у період із грудня 2024 року по лютий 2025 року. (табл. 2.3).

Для реалізації запланованого використання мнемотаблиць було створено комплекс матеріалів, що включав як готові, так і самостійно розроблені мнемотаблиці, спрямовані на розвиток мовленнєвої активності.

Мнемотехніка має багатофункціональний характер, тому на її основі ми розробили різноманітні дидактичні ігри. Плануючи використання мнемотехнічних засобів у роботі з дітьми, необхідно дотримуватися кількох важливих вимог:

- модель повинна відображати узагальнений образ предмета;
- розкривати його суттєві ознаки;
- задум створення моделі слід обговорювати з дітьми, щоб забезпечити її зрозумілість і доступність для сприйняття.

Паралельно з використанням мнемотаблиць у роботі застосовувалися мовленнєві та настільно-друковані ігри. Вони допомагали дітям із

порушеннями мовлення навчатися класифікувати предмети, збагачувати словниковий запас, розвивати мовлення, зорове сприйняття, логічне й образне мислення, увагу, спостережливість, пізнавальний інтерес і навички самоконтролю.

Таблиця 2.3.

План занять з розвитку мовленнєвої активності прийомами мнемотехнік мнемотехніки у дошкільників із ЗНМ III рівня

Тема заняття	Зміст заняття
1	2
<p>Пізнавальний розвиток «Геометрична фігура квадрат » (Додаток Г)</p>	<p>Завдання цієї мнемотаблиці – закріпити уявлення про властивості квадрата. Квадрат розташовуємо в центрі таблиці. Усі інші елементи відображають якісь властивості або особливості цієї фігури. Цифра чотири може позначати, що у квадрата чотири боки; у стільця чотири ніжки і стілець – це перевернута четвірка; з літери «К» починається слово «квадрат»; якщо з'єднати два трикутники, то вийде квадрат; «ялинка» з чотирьох кутів позначає, що в квадрата чотири кути, так само як і в стола. Таким чином, усі елементи в таблиці взаємопов'язані.</p>
<p>Мовленнєвий розвиток «Меблі» (за лексичною темою «Меблі») (Додаток Д)</p>	<p>Складання описової розповіді про меблі. Дітям пропонується картинка меблів, вони називають «що це?», потім слідує по кожному квадрату, починають описувати меблі: як використовують?, для якого приміщення призначені, з якого матеріалу зроблені та яким кольором, називають деталі, з яких складаються меблі, яку мають форму та як доглядають за меблями.</p>

<p>Художньо-естетичний розвиток – розучування вірша (Золоте курчатко) (Додаток Ж)</p>	<p>Золоте курчатко В золотій торбинці Принесло сьогодні Літери дитинці. А дитина з літер Збудувала слово. І звучить, як пісня, Українська мова.</p>
<p>Мовленнєвий розвиток «Тварини» (Додаток З)</p>	<p>Мета: вчити дітей складати описову розповідь Завдання: вчити дітей складати описові розповіді про тварин, використовуючи при цьому план-схему; продовжувати вчити зв'язного мовлення; активізувати словник за темою; розвивати пам'ять, словесно -логічне мислення, увагу, виховувати доброзичливі ставлення до домашніх тварин; виховувати доброзичливе ставлення до тварин; вчити дітей працювати в колективі.</p>
<p>Художньо-естетичний розвиток – розучування вірша (Морозець, морозець) (Додаток І)</p>	<p>Морозець, морозець! Не щипай за щічки. Теплі валянки у нас. Шубки й рукавички. Морозець, морозець! Плещемо в долоні. У дівчаток і хлоп'ят Носики червоні.</p>
<p>Літературне читання «Їжачок»</p>	<p>Вгадай мене! Я – тварина дика, живу в лісі. Мій будиночок під кущиком. Тіло вкрите голками. На спині голки сірого кольору, шерсть на животику та лапках – також сірого. Вушка маленькі, круглі. У мене короткий хвостик, лапки, теж короткі. Харчуюся я дрібними тваринами: жабами, равликами.</p>

Мовленнєвий розвиток «Професії» (Додаток К)	У даній мнемотаблиці представлено послідовне розповідання про професії. Спершу діти називають професію. Потім розповідають де місце роботи, яку роботу виконує людина даної професії. Який спец одяг носить людина даної професії, які необхідні інструменти та про ставлення людини до професії.
Літературне читання «Білка»	Вгадай мене! Я – тварина дика, живу в лісі. Мій будиночок у дуплі дерева. Влітку в мене шубка руда, а взимку – сіра. Вушка маленькі, трикутні, з китицями. У мене довгий пишний хвіст, лапки передні коротші, задні довші. Харчуюся я горіхами, грибами, ягодами, насінням рослин. Роблю запаси на зиму. (Я білка)

Приклади ігор, використаних у роботі з дітьми:

Гра «Скарбничка слів».

Зміст гри: діти «збирають» нові слова у скарбничку, зображаючи їх малюнками або символами. Потім вони пригадують слова зі своєї скарбнички та складають із ними речення чи короткі розповіді.

Гра «Відгадай, яка пора року?».

Зміст гри: дітям пропонуються мнемодоріжки, за якими потрібно визначити пору року та скласти коротку описову розповідь.

Гра «Вгадай тварину».

Зміст гри: діти отримують мнемотаблиці зі схематичним зображенням характерних ознак певної тварини. Вони називають ці ознаки, визначають тварину, а потім складають зв'язну розповідь про неї.

Гра «Яка казка сховалася?»

Мета гри: впізнати казку за її головними персонажами, пригадати сюжет казки, розповісти казку, користуючись мнемотаблицею.

Ігри з розрізаними мнемотаблицями

Завдання: відновити послідовність картинок з пам'яті та скласти розповідь.

1. Відібрати серед кількох картинок ті, що відповідають даній темі.
2. Визначити місце «випалої» картинки серед інших.
3. Знайти зайву картинку.
4. Виявити помилку у послідовності картинок після прочитання тексту.
5. Розрізнити дві події, коли демонструються дві розрізані мнемотаблиці.

Гра «Не позіхай, потрібну картинку піднімай»

Мета гри: дорослий читає уривок тексту, а дитина знаходить відповідну картинку.

Досвід роботи свідчить, що використання засобів мнемотехніки приносить дошкільнятам значну радість, пробуджує інтерес і стимулює бажання висловлюватися. Діти із задоволенням самостійно створювали схеми та мнемотаблиці, не відчуваючи труднощів, і були готові багаторазово розповідати за їхньою допомогою. Вони проявляли ініціативу у створенні нових мнемотаблиць за різними казками, оповіданнями та віршами (Додатки І-Л), демонструючи як уміння виготовляти схеми, так і здатність користуватися ними для мовленнєвої діяльності.

Ігри та вправи з використанням мнемотехніки застосовувалися у різних формах освітньої діяльності — як під час безпосередньої освітньої роботи, так і в самостійній діяльності дітей. Це сприяло полегшенню та прискоренню процесу запам'ятовування й засвоєння матеріалу, перетворюючи навчання на цікаву й захопливу гру.

Форми взаємодії з батьками включали:

- 1) Консультації щодо особливостей розвитку мовленнєвої активності старших дошкільників із порушеннями мовлення.
- 2) Індивідуальні бесіди з наданням практичних рекомендацій.
- 3) Батьківські збори з демонстрацією фрагментів освітньої діяльності.
- 4) Поради щодо вибору та придбання розвивальних ігор для дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

5) Підбір і демонстрацію спеціальної літератури для розвитку мовленнєвої активності з використанням прийомів мнемотехніки.

б) Проведення роз'яснювальної та освітньої роботи.

Просвітницька та профілактична робота з батьками здійснювалася через «Куточки для батьків», а також індивідуальні та групові консультації, де протягом року батьки мали можливість ознайомитися з матеріалом про розвиток мовленнєвої активності дошкільників за допомогою мнемотаблиць.

2.3. Аналіз результатів проведення логопедичних занять із застосуванням мнемотехнік

Ефективність виділених у дослідженні педагогічних умов для розвитку мовленнєвої активності старших дошкільників із порушеннями мовлення за допомогою мнемотехніки підтвердилася позитивною динамікою як у якісних, так і в кількісних показниках рівня мовленнєвої активності цих дітей (рис. 2.4).

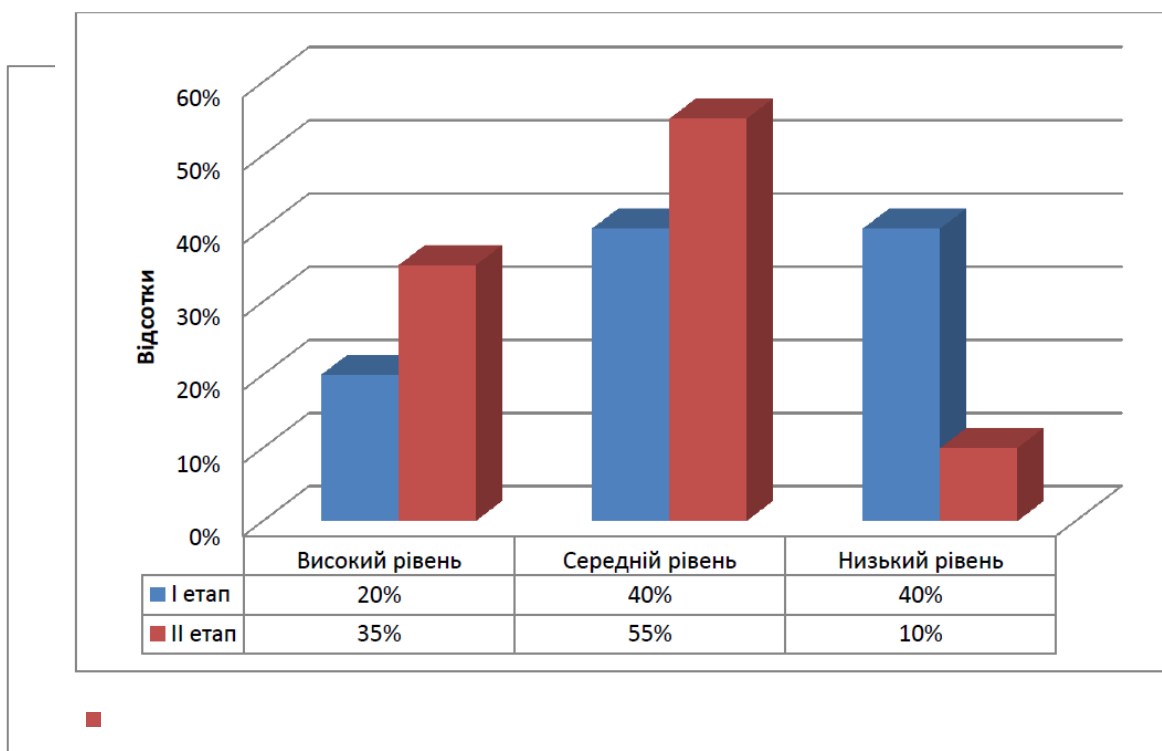

Рис. 2.4. Рівні розвитку мовленнєвої активності на 1 та 2 етапах експериментального дослідження (з використанням прийомів мнемотехніки та без використанням прийомів мнемотехніки)

Також ми використовували серію завдань для вивчення рівнів розвитку монологічного мовлення (табл. 2.4.).

Таблиця 2.4.

Показники та діагностичні завдання для вивчення рівнів розвитку монологічного мовлення дітей із ЗНМ

Показники	Діагностичні завдання
Вміння формулювати закінчене висловлювання (фразу)	Завдання 1. «Ситуаційні картинки»
Вміння встановлювати лексико-семантичні зв'язки між предметами, передавати їх як закінчену фразу	Завдання 2. «Три картинки»
Вміння відтворювати літературний текст (має бути невеликим за обсягом та нескладним за структурою)	Завдання 3. «Розкажи казку»
Складання зв'язної розповіді з опорою на наочний зміст відповідних фрагментів	Завдання 4. «Розповідь за сюжетом»
Вміння складати розповідь-опис	Завдання 5. «Опиши предмет»

Наприклад, у завданні 4 «Розповідь за сюжетом» дітям пропонувалося створити зв'язну сюжетну розповідь на основі послідовних наочних фрагментів епізодів.

Матеріал: серії картинок за певними сюжетами.

Зміст завдання: перед дитиною в певному порядку викладають сюжетні картинки. Потім дають інструкцію: уважно розглянь картинки та склади за ними послідовну розповідь. У разі виникнення труднощів педагог може підтримати дитину за допомогою навідних запитань або жестів.

Критерії оцінювання:

Низький рівень (1 бал): дитина не змогла скласти розповідь самостійно, потребувала значної допомоги педагога, пропускала багато деталей або цілі фрагменти.

Середній рівень (2 бали): дитина склала розповідь за підтримки педагога, але зміст картинок передано досить точно.

Високий рівень (3 бали): дитина самостійно склала повну і точну розповідь, відтворивши всі деталі.

При виконанні цього завдання дітям послідовно викладали серію сюжетних картинок і ставили такі запитання:

Хто побачив кульку в полі?

Опиши мишеня. Яке воно?

Що робило мишеня в полі?

Що мишеня почало робити з кулькою?

Як закінчилася гра з кулькою?

Результати дослідження вміння дітей складати розповідь за серією сюжетних малюнків та за усіма діагностичними завданнями на першому та другому етапах дослідження (до проведення дослідної роботи за допомогою мнемотехнік та після неї) наведені в додатках Б і В.

Було зафіксовано зростання високого рівня мовленнєвої активності дітей з ЗНМ III рівня на 15 %, середнього рівня — також на 15 %. При цьому значно (на 30 %) зменшилася кількість дітей із низьким рівнем мовленнєвої активності.

Аналіз отриманих результатів дозволив зробити висновок про ефективність реалізованої корекційно-педагогічної програми, що підтверджується позитивною динамікою розвитку мовленнєвої активності дітей до та після проведеної дослідної роботи (рис.2.5.).

Після проведеного навчання середня кількість ініціативних висловлювань у дітей із ЗНМ зросла з 14,7 до 20,3 слів за період спостереження. Доля рольових висловлювань збільшилася майже у п'ять разів — з 5% до 24%. Виявляючи інтерес до партнерів по спілкуванню, діти стали частіше звертатися до оточуючих із запитаннями: середній обсяг таких висловлювань зріс із 24 до 32 слів, а рівень активності — із 16% до 38%. При цьому спостерігалось зменшення кількості звернень по допомогу, що свідчить про підвищення самооцінки та розвиток упевненості в собі.

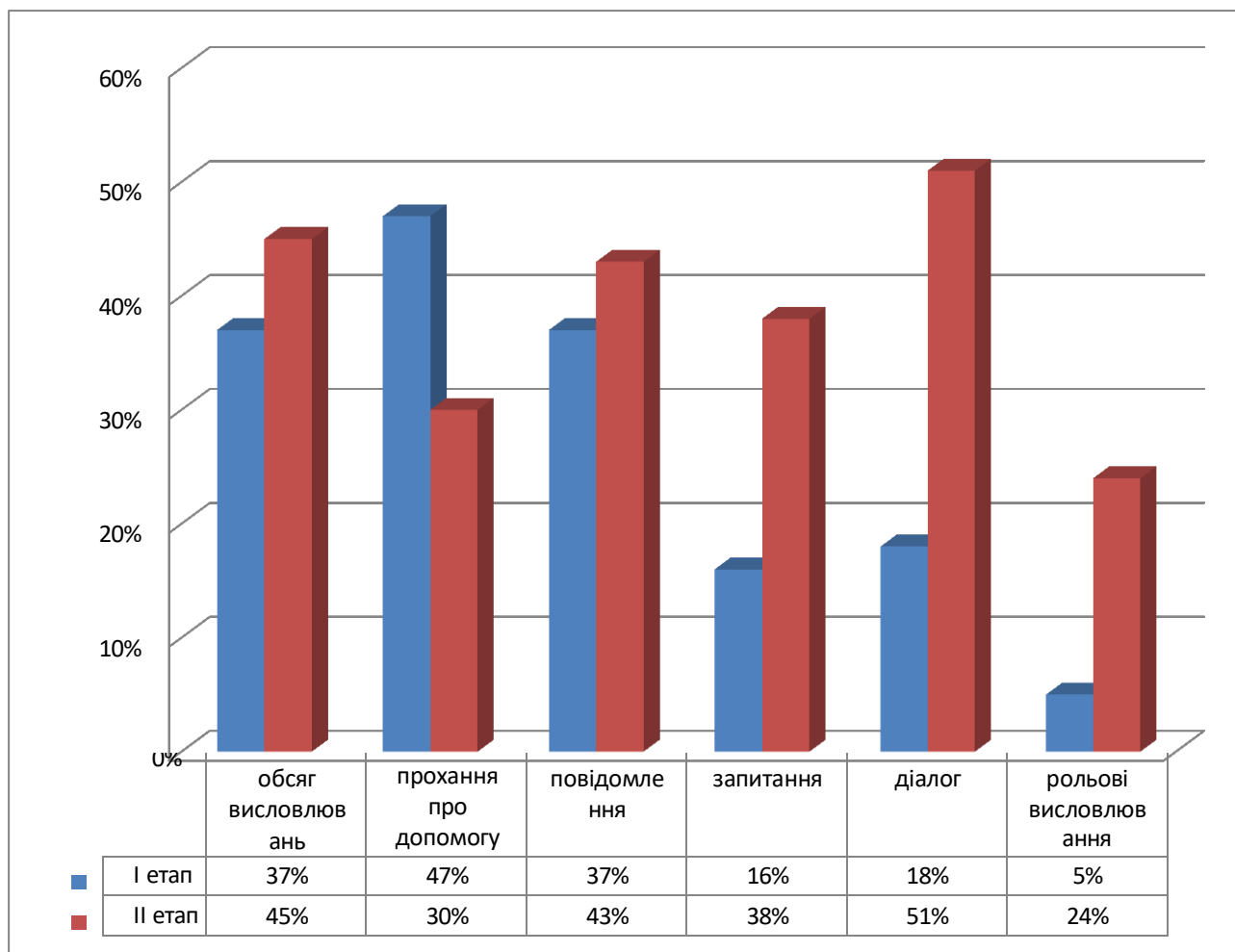

Рис.2.5. Сформованість видів мовленнєвої активності у дітей із ЗНМ на 1 (з використанням прийомів мнемотехніки) та 2 (без мнемотехнік) етапах експериментального дослідження

У ході корекційної роботи дошкільнят із порушеннями мовлення значно підвищилася мотивація до спілкування: середня кількість висловлювань у діалозі на контрольному етапі зросла майже втричі — із 27 до 77 слів, а рівень діалогічної активності — із 18% до 51%.

Діти з ЗНМ III рівня стали більш активними та ініціативними у спілкуванні з оточенням. Важливо, що їхня мовленнєва активність проявлялася не лише у конкретних ситуативних зверненнях (що, за О. Шарпило, характерно для низького рівня активності), а й у формі розповідей про власні враження, обговорень вчинків та взаємовідносин людей, власної

поведінки та поведінки інших дітей. Це свідчить про формування позаситуативно-особистісних висловлювань, що відповідає середньому та високому рівню мовленнєвої активності (рис. 2.6.).

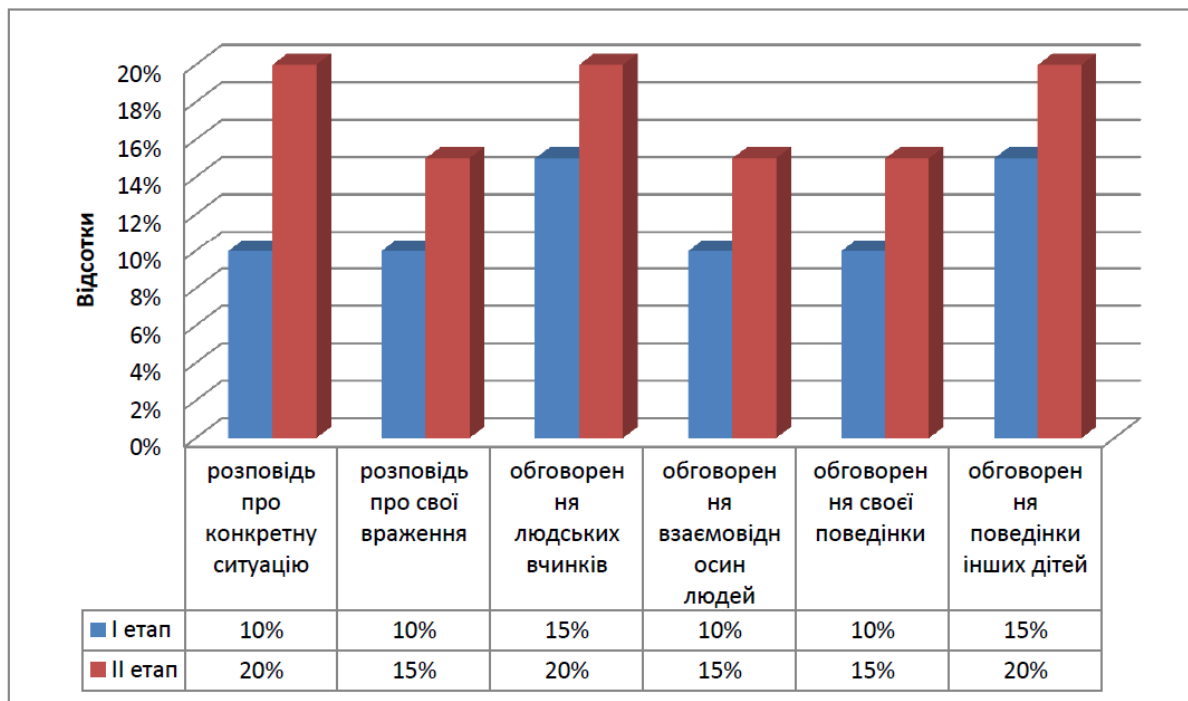

Рис. 2.6. Прояв мовленнєвої активності у дошкільників із ЗНМ III рівня на 1 та 2 етапах дослідження

У дошкільнят з порушеннями мовлення посилилася комунікативна спрямованість мовленнєвих висловлювань, орієнтація на партнера. Сформувалися різноманітні стійкі мотиви мовленнєвої взаємодії. Діти навчилися успішно переносити в практику спілкування мовленнєві взірці, уміння та навички, отримані під час корекційної роботи.

Висновки до розділу 2

Емпіричне дослідження рівня сформованості мовленнєвої активності у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення проводилося на базі комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №54 міста Кривий Ріг.

У дослідженні брали участь 16 дітей старших груп: 8 дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) III рівня та 8 дітей із нормальним мовленнєвим розвитком. Усі учасники з порушеннями мовлення були направлені до логопедичної групи відповідно до висновку інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) із діагнозом «ЗНМ III рівня».

Результати спостережень засвідчили, що рівень мовленнєвої активності дітей із порушеннями мовлення виявляється по-різному залежно від виду діяльності.

Корекційно-розвивальна система роботи в межах цього дослідження була створена на основі наукових підходів, викладених у працях О. Білаш, О. Денисенко, К. Крутій, А. Чумаченко та Г. Чепурного, і включала кілька взаємопов'язаних блоків, які реалізовувалися паралельно.

Перший блок був спрямований на активізацію діяльності дітей із ЗНМ III рівня. Його завданнями були розвиток невербальних засобів комунікації та емоційного самовираження, формування мотивації до спілкування, уміння встановлювати контакт з оточенням, а також підвищення впевненості у власних силах. Основу змісту цього блоку становили ігрові вправи та етюди, спрямовані на сприйняття, переживання та вираження емоційних станів за допомогою міміки й пантоміміки.

Другий блок корекційно-розвивальної роботи був спрямований на формування основних компонентів мовленнєвої діяльності за допомогою засобів мнемотехніки, дібраних із урахуванням індивідуальних особливостей групи та методичних розробок А. Чумаченка і Г. Чепурного.

Третій блок мав на меті активізувати мовлення дітей у різних видах діяльності шляхом використання мнемотехнічних прийомів. Основними напрямками цього етапу стали створення ігрових ситуацій, у яких діти виконували певні ролі, а також використання запитально-відповідних мовленнєвих конструкцій. Такі завдання стимулювали дітей до мовленнєвої активності, спонукали до використання відповідних висловлювань у залежності від обраної або заданої ролі.

Доцільність застосування мнемотехніки у розвитку мовлення дітей із ЗНМ III рівня пояснюється тим, що в дошкільному віці мислення перебуває на стадії становлення, а провідним його видом є наочно-образне мислення. Для реалізації програми було створено комплекс готових і самостійно розроблених мнемотаблиць, спрямованих на розвиток мовленнєвої активності старших дошкільників із ЗНМ III рівня.

Ефективність визначених педагогічних умов підтвердилася позитивною динамікою у розвитку мовленнєвої активності дітей. Зокрема, кількість дошкільників із високим рівнем мовленнєвої активності зросла на 15%, із середнім рівнем — також на 15%, а частка дітей із низьким рівнем мовленнєвого розвитку зменшилася на 30%.

Аналіз отриманих результатів довів результативність упровадженої корекційно-педагогічної системи, що простежується у вираженому зростанні мовленнєвої активності дітей із ЗНМ III рівня після проведення корекційної роботи.

Отже, можна зробити висновок, що застосована система напрямів і технологій активізації мовленнєвого спілкування засобами мнемотехніки позитивно вплинула як на кількісні, так і на якісні показники мовленнєвого розвитку старших дошкільників із ЗНМ III рівня й може бути ефективно використана у практиці корекційно-розвивальної роботи з дітьми, які мають подібні мовленнєві порушення.

ВИСНОВКИ

Теоретичний і експериментальний аналіз наукових досліджень показав, що застосування мнемотехніки суттєво підвищує ефективність мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення, зокрема у дітей із ЗНМ III рівня.

1. Встановлено, що недорозвинення мовлення є складним мовленнєвим порушенням, для якого, попри збережений слух та інтелект, характерні пізній початок мовленнєвого розвитку, обмежений словниковий запас, недоліки звуковимови та словотворення. Для активізації мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня та затримкою психічного розвитку (ЗПР) доцільним є впровадження в освітній процес спеціально відібраних і систематизованих засобів мнемотехніки.

2. З'ясовано, що мотиваційна сфера дітей із мовленнєвими порушеннями є провідним чинником у формуванні їхньої комунікативної діяльності з дорослими та однолітками. Такі діти часто не вміють чітко й логічно висловлювати власні думки, мають знижену мовленнєву активність і недостатній рівень комунікативної компетентності. Нечітке мовлення ускладнює їхню взаємодію з оточенням і стримує розвиток мовленнєвої діяльності загалом.

3. В емпіричному дослідженні брали участь діти старших груп закладів дошкільної освіти із ЗНМ III рівня та їхні ровесники з нормальним мовленнєвим розвитком. Результати констатувального етапу показали, що загальний обсяг висловлювань дітей із ЗНМ III рівня майже вдвічі менший, ніж у дітей із нормально сформованим мовленням, і становить близько 37% від загальної кількості проявів мовленнєвої активності (для дітей із нормою — 63%).

4. Дошкільники із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) III рівня найчастіше виявляли мовленнєву активність у побутових ситуаціях — переважно тоді, коли їм була потрібна допомога або коли вони реагували на прохання допомогти.

Такі випадки становили 47% від загальної кількості мовленнєвих проявів (для дітей із нормальним мовленнєвим розвитком — лише 10%). Рідше мовленнєва активність проявлялася у формі повідомлень — 37% у дітей із порушеннями мовлення проти 72% у дітей із нормально розвиненим мовленням. Звернення у вигляді запитань спостерігалися у 16% дошкільників із ЗНМ III рівня (у дітей із нормою — 18%). Лише 18% мовленнєвих реакцій дітей із мовленнєвими порушеннями переходили у діалог, який, як правило, обмежувався кількома короткими репліками. Для порівняння: у дітей із нормально сформованим мовленням діалоги виникали у 45% випадків і були більш повними, логічними та змістовними. Рольові висловлювання виявлено лише у 5% дітей із порушеннями мовлення, тоді як у дошкільників із нормою мовленнєвого розвитку — у 19% випадків.

5. Було визначено засоби мнемотехніки, що сприяють успішному засвоєнню знань про особливості об'єктів природи, ефективному запам'ятовуванню структури розповіді, точному відтворенню інформації та розвитку мовлення. До таких засобів належать мнемотаблиці для вивчення віршів, переказу текстів і засвоєння нових слів. Також розроблено алгоритм і послідовність роботи з цими прийомами.

Впровадження мнемотехніки в освітній процес показало високу ефективність: покращило засвоєння нової інформації, розвинуло комунікативні та пізнавальні здібності дітей, активізувало логічне й образне мислення, підвищило рівень мовленнєвої активності старших дошкільників із порушеннями мовлення (зокрема дітей із ЗНМ III рівня) та стимулювало їхню мотивацію до мовленнєвої діяльності.

6. За результатами експериментального дослідження були розроблені методичні рекомендації щодо впровадження засобів мнемотехніки в освітню діяльність із дітьми старшого дошкільного віку, які мають порушення мовлення. Підсумки формувального етапу експерименту показали, що внаслідок проведеної корекційної роботи у дітей із мовленнєвими

порушеннями значно зросла мотивація до спілкування: середній показник появи діалогічних висловлювань на контрольному етапі збільшився майже утричі — з 27 до 77 слів за період спостереження (тобто з 18% до 51%).

Під час взаємодії з дорослими та однолітками дошкільники із ЗНМ III рівня стали більш активними, ініціативними й зацікавленими у мовленнєвому спілкуванні.

Отже, можна зробити висновок, що запропонована система напрямів і технологій активізації мовленнєвого розвитку засобами мнемотехніки позитивно вплинула як на кількісні, так і на якісні показники мовленнєвої активності старших дошкільників із ЗНМ III рівня. Отримані результати підтверджують можливість ефективного використання цієї методики в практиці корекційно-розвивальної роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арендарук А.О. Проблеми загального недорозвинення мовлення у дітей. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Medecine/7_86151.doc.htm.
2. Бабич Н. М. Допоміжна комунікація як один із засобів формування комунікативних навичок у дітей з порушенням зору та інтелекту. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2014. С. 6–14.
3. Базима Н. В. До проблеми мовленнєвого розвитку дітей з РДА *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. № 14. С. 3-6.
4. Базима Н. В. Особливості активної взаємодії дитини з РДА з оточуючим світом . *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. №. 19. С. 6-8.
5. Базима Н. В. Породження мовленнєвого висловлювання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць. К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. № 15. С. 27-31.
6. Базима Н. В. Формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку: автореф. дис..... канд.пед.наук. Київ. 2014. 22 с.
7. Базима Н. В., Велика С. П. Методика обстеження комунікативної активності старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. *Логопедія*. 2016. №. 8. С. 3-14.
8. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 342 с.
9. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку

«Українське дошкілля». За заг. ред. О.В. Низковської. Тернопіль «Мандрівець», 2017. 256 с.

10. Білаш О.Н. Мнемотехніка в роботі з дітьми дошкільного віку. *Дитячий садок*. 2015. № 2. С. 12-15.
11. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. Запоріжжя: Просвіта, 2000. 216 с.
12. Богуш А. М. Заняття з розвитку мови в дитячому садку. Київ: Рад. шк., 1986. 342 с.
13. Богуш А. М. Мовленнєва компетенція дошкільника як лінгводидактична проблема. *Розвиток творчих здібностей дітей засобами мовлення* : зб. наук. праць. Київ ; Запоріжжя, 1998. Вип. 11. С. 5-16.
14. Богуш А. М. Розвиток українського мовлення у дошкільників Київ: Освіта, 1991. 178 с.
15. Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
16. Бодарева М. І. Інтерференція PECS і системи П. Гальперіна як оптимізація мовленнєвих розладів. *Інноваційна педагогіка*. Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 25. Том 1. С. 130–132.
17. Боряк О. В., Косенко Ю.М. Альтернативна комунікація як засіб розвитку мовленнєвої діяльності дітей із комплексними порушеннями. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 35, Т. 1. С. 264–270.
18. Варзацька Л., Янчук О. Особистісно зорієнтована модель мовленнєвого розвитку особистості. *УМЛШ*. 2007. № 2. С. 13– 19.
19. Варій М. Й. Психологія: навч. посіб. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2009. 288 с.
20. Васьківська Г. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2016. С. 33-38.

21. Вашуленко М. Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їхньої наступної успішності. *Дитячий садок*. 2004. № 20. С. 10-13.
22. Гончаренко А. М., Дятленко Н. М. Комплексна альтернативна освітня програма для дошкільних навчальних закладів, що працюють за вальдорфською педагогікою «Стежина». Київ, 2020. 223 с.
23. Гончаренко А. Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей. *Дошкільне виховання*. 2004. № 7. С. 18-19.
24. Гріньова О.М., Гроза О.С. Особливості особистісного розвитку старших дошкільників з ЗНМ. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова*. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2011. С. 322-326.
25. Денисенко О.І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОПОПП ЧОР, 2012. 32 с.
26. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років. Укл. Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін.; наук. кер. В.О. Огнев'юк. Київ, 2016. 304 с.
27. Душка А. Л. Проблеми корекції недоліків розвитку у дітей із загальним недорозвитком мовлення в умовах дошкільної спеціальної освітньої установи. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія: Соціально-педагогічна. 2013. №. 23 (2). С. 210-218.
28. Дюсембіна А.С. Мнемотехнічні прийоми як засіб корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*. Харків, 2023. С. 369-372.
29. Єлік А. В. Прийоми стимуляції мовленнєвої активності у дітей дошкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку. *Магістерські студії: альманах*. Херсон: ХДУ, 2021. Вип. 21. С. 229-231.
30. Єнгалічева І. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку

засобами малого жанрового фольклору. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Вип. 50. С. 87-91.

31. Загнітко А. П. Домрачева І. Р. Основи мовленнєвої діяльності. Донецьк: Український культурологічний центр, 2001. 56 с.

32. Ільїна Н. В. Проблема формування образного мовлення у дітей дошкільного віку в нормальному та патологічному онтогенезі. *Педагогічні науки: зб. наук, праць*. Вип. 56. Херсон : Видавництво ХДУ, 2010. С. 169-174.

33. Ільїна Н.В. Формування образного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Автореф...дис..канд пед. наук. 13.00.03. корекційна педагогіка. Київ. 2011. 24 с.

34. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2017. 144 с.

35. Клименко А. І. Використання прийомів мнемотехніки у роботі вчителя-логопеда дошкільного навчального закладу. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 2(58). С. 130-135.

36. Кобзєва І. М., Переворська О. І. Організація корекційної роботи як основа формування комунікативної готовності дошкільників із знім ііі рівня до шкільного навчання. *Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference*. Prague, Czech Republic. 2022. С. 463- 467.

37. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. Київ : Вид. гр. «АТОПОЛ», 2011. 274 с.

38. Кононко О. Л. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2-х ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років. Київ: ТОВ МЦФЕР-Україна, 2019. 452 с.

39. Конопляста С. Ю., Сак Т.В. Логопсихологія: навч. посіб. За ред. М. К. Шеремет. Київ: Знання, 2010. 293 с.

40. Крутій К. Л. Дитина в дошкільні роки : комплексна додаткова освітня програма. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2016. 160 с.
41. Крутій К. Л. Методика проведення індивідуальних занять із мовленнєво пасивними дітьми дошкільного віку. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС Лтд», 2003. 320 с.
42. Літвінова О. В. Мовленнєва діяльність – психолінгвістична проблема. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. № 23. С. 343
43. Луцан Н. І. Мовленнєвий розвиток дитини в контексті багатовимірності освітнього середовища. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2015. № 2(49). С. 118-121.
44. Мальцева Ю. О., Зелінська-Любченко К.О. Методика дослідження стану зв'язного мовлення дітей із ЗНМ середнього дошкільного віку *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* : матеріали VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції, (14 квітня 2017 р., м. Суми). Суми: ФОП Цьома С. П., 2017. С. 89-92.
45. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей. Дидактичний матеріал. Київ: Літера ЛТД, 2003. 104 с.
46. Мартиненко І. В. До проблеми порушень комунікації у дітей із тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія 2010. С. 288-290.
47. Мартиненко І. В. Методика формування комунікативних вмінь у дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовленнєвого розвитку. *Логопедія*. 2012. №. 2. С. 44-48.
48. Мартиненко І. В. Проблема комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з системними мовленнєвими порушеннями. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова*. Серія 19: Корекційна

педагогіка та спеціальна психологія. 2014. С.342-348.

49. Мартиненко І. В. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей із порушенням психофізичного розвитку. *Логопед.* 2011. № 1. С. 41-47.

50. Мартиненко І. Характеристика комунікативних рис особистості дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення. *Особлива дитина: навчання і виховання.* 2015. №. 4. С. 33-42.

51. Мацко Л. А., Прищак М. Д., Годлевська В. Г. Основи психології та педагогіки: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2009. 163 с.

52. Міщенко М. С., Таран О. П. Мотивація до подолання мовленнєвих порушень як провідний чинник корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. *Вісник факультету корекційної та соціальної педагогіки та психології КПНУ імені Івана Огієнка.* Випуск 9. 2018. №. 9. С. 189-194.

53. Огнев'юк В. О. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина». Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2020. 304 с.

54. Піроженко Т. О. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Авт. Кол. Н. В. Гавриш, Т.О. Піроженко, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук, О. С. Рогозянський. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 104 с.

55. Потапенко О. М., Опанасюк І. С. Сучасні підходи до вивчення особистості дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова.* Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2012. №. 21. С. 225-227.

56. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021р. Режим доступу:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

57. Пулавська Н. Б. Складання серіації завдань з розвитку

мовленнєвої активності дітей дошкільного віку засобом мнемотехніки. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 69 с.

58. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс. Київ: Кафедра, 2013. 284 с.

59. Рібцун Ю. В. Обстеження лексичної сторони імпресивного мовлення дошкільників із ЗНМ. *Теорія і практика сучасної логопедії*: зб. наук. пр. Київ., 2007. Вип. 4. С. 95–103.

60. Рібцун Ю. В., Василенко І. М. До проблеми формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2015. №. 9. С. 92-97.

61. Рібцун Ю. Дитина з порушеннями мовленнєвого розвитку Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

62. Руденко Т. Ю. Особливості мовлення дітей із загальним недорозвитком мовлення. *Теоретичні основи педагогіки й сучасні аспекти виховання*. Матеріали науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 13-14 травня 2022 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2022. С.49-53.

63. Синьов В. М., Матвєєва М. П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталості дитини: Підручник. Київ : Знання, 2008. 359 с.

64. Січкачук Н. Д. Використання невербальних засобів спілкування на логопедичних заняттях зі старшими дошкільниками. *Науковий часопис імені М. П. Драгоманова*. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. № 22. С. 243–245.

65. Сляднева А. С. Логопедичний супровід батьків, які виховують дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення. Одеса, 2022. 67 с.

66. Трофименко Л. І. Особливості розвитку особистості дошкільників з мовленнєвими порушеннями. *Теоретичне і методичне*

забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами.

2018. Т. 8. С. 224-229.

67. Чепурний Г.А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти. Навч.-метод посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 126 с.

68. Чумаченко А., Гаврилiна Л. Мнемотехніка для дошкiльнят. Київ: Видавництво «Шкiльний свiт». 2019. 168 с.

69. Шарпило О. В. Психологiчні особливостi поведiнки дiтей молодшого шкiльного вiку з порушеннями мовлення. Суми: СумДПУ iменi А. С. Макаренка, 2021. 70 с.

70. Шеремет М. К. Логопедiя: пiдручник. Київ: Видавничий дiм «Слово», 2010. 672 с.

71. Штанькевич З. С., Горiшна Н. М. Особливостi лексико-граматичної складової мовлення у дiтей iз загальним недорозвитком мовлення. Житомир: Вид-во державного унiверситету iменi Iвана Франка. 2023. 302 с.

72. Яковенко А. Корекцiйно-логопедична програма з формування мовленнєвої готовностi дiтей старшого дошкiльного вiку до школи. *Витоки педагогiчної майстерностi*. 2017. №. 20. С. 251-256.

73. Яковенко А. О. Загально-дидактичнi аспекти дослiдження мовленнєвої готовностi до навчання у школi старших дошкiльникiв. *Науковий часопис НПУ iменi М. П. Драгоманова*. Серiя 19 : Корекцiйна педагогiка та спецiальна психологiя. 2013. Вип. 24. С. 273-277.

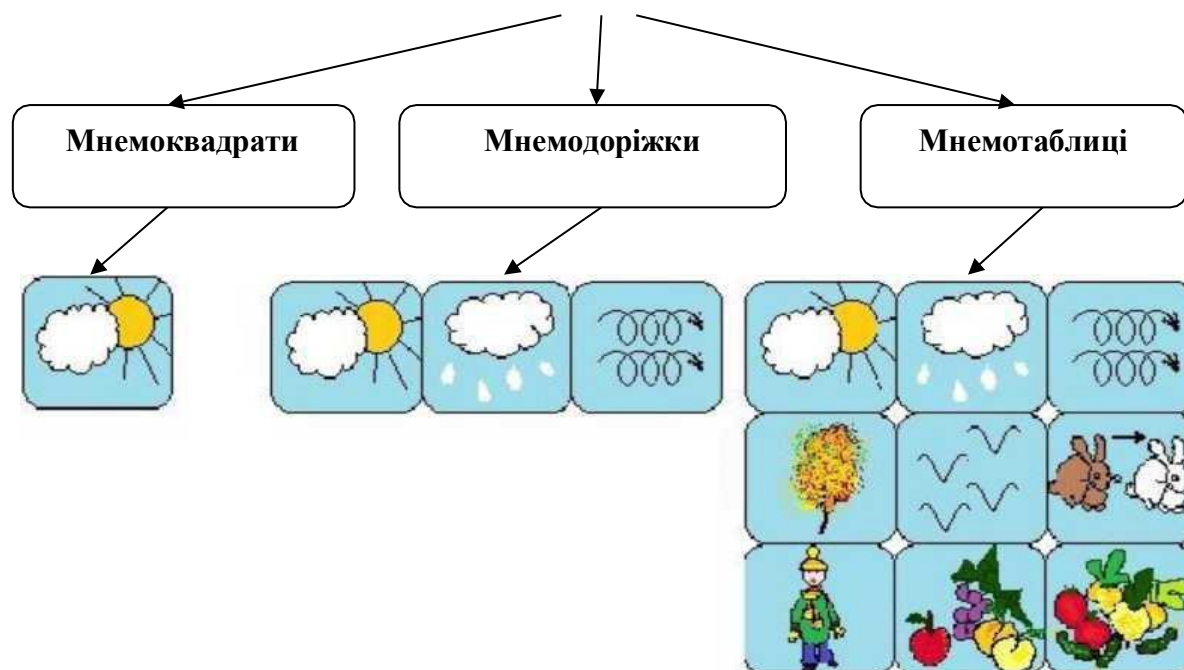
74. Ярмошук О. О., Василюк В. М. Використання мнемотехнiки як активного методу навчання. *iнноватика у вихованнi*. 2016. Вип. 3. С. 182-189.

75. Rebecca Oxford. Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know. Boston: Heinle & Heinle, 1990. 342 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура засобів мнемотехніки

**Рівні розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей з ЗНМ на
першому етапі дослідження до проведення корекційної роботи
засобами мнемотехніки**

№	Діагностичне завдання 1	Діагностичне завдання	Діагностичне завдання	Діагностичне завдання	Діагностичне завдання	Загальний рівень розвитку зв'язного монологічного мовлення
1	СР	СР	НР	НР	НР	НР
2	НР	НР	НР	НР	НР	НР
3	СР	НР	СР	СР	СР	СР
4	СР	СР	СР	СР	СР	СР
5	СР	СР	НР	НР	НР	НР
6	СР	СР	СР	СР	СР	СР
7	НР	НР	НР	НР	НР	НР
8	НР	НР	НР	НР	НР	НР

НР – 0 дітей

СР – 3 дитини

– 5 дітей

Рівні розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей з ЗНМ на останньому етапі дослідження після проведення корекційної роботи засобами мнемотехніки

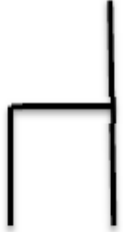
№	Діагностичне завдання 1	Діагностичне завдання	Діагностичне завдання	Діагностичне завдання	Діагностичне завдання	Загальний рівень розвитку зв'язного монологічного мовлення
1	СР	СР	НР	СР	НР	СР
2	НР	НР	НР	НР	НР	НР
3	ВР	СР	ВР	СР	СР	ВР
4	СР	СР	СР	СР	СР	СР
5	СР	СР	НР	СР	НР	СР
6	СР	ВР	ВР	ВР	ВР	ВР
7	НР	НР	СР	НР	СР	НР
8	СР	СР	НР	НР	НР	НР

ВР – 2 дитини

СР – 3 дитини

НР – 3 дитини

Мнемотабліца «КВАДРАТ»

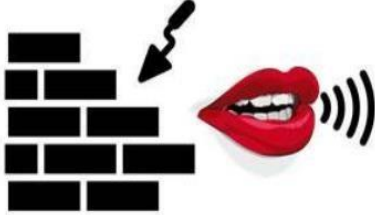

4		
		
К	2	

Мнемотаблиця «Меблі»

Розкажи про меблі

	Розкажи про меблі			
				
Що це?	Як використовують?	Для якого помешкання?	Який колір? Матеріал?	
				

Мнемотабліця «Золоте курчатко»

 <p>Золоте курчатко</p>	 <p>в золотій торбинці</p>	 <p>принесло сьогодні</p>
 <p>літери дитинці.</p>	 <p>А дитина з літер</p>	 <p>збудувала слово.</p>
 <p>І звучить, як пісня,</p>	 <p>Українська мова.</p>	<p>Українська мова Золоте курчатко В золотій торбинці Принесло сьогодні Літери дитинці. А дитина з літер Збудувала слово. І звучить, як пісня, Українська мова.</p>

Мнемотабліця «Тварини»

Розкажи про тварин

			
Хто це?	Чим вкрито тіло? Якого кольору?	Які має частини тіла?	Як розмовляє?
			

Мнемотабліця «Морозець»

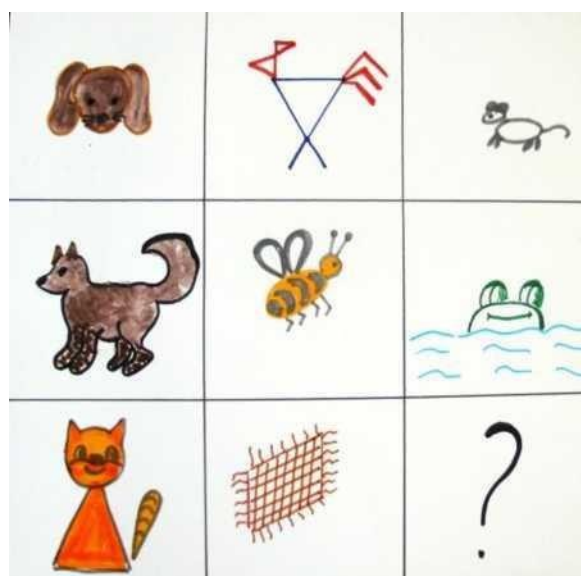
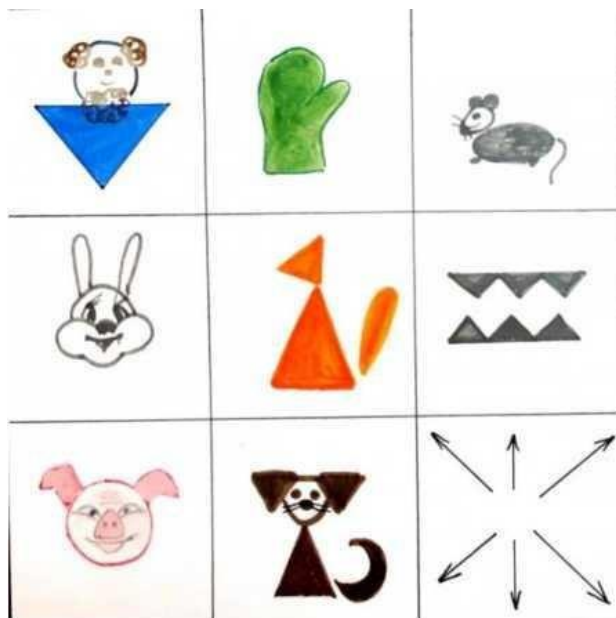
Мнемотабліца «Професіі»

Розкажи про професію

		
Як называецца?	Місце работы ?	Якую работу выконуе?
		

Додаток Л

Зразки мнемотаблиць, створених дітьми

Зразок створення мнемотаблиці для розповіді за картиною

